

Dijital Platformların Yönetişimine İlişkin Kılavuz İlkeler

Çok paydaşlı bir yaklaşımla ifade özgürlüğünün ve bilgiye erişimin korunması

2023 yılında Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu tarafından yayınlanmıştır, 7, place de Fontenoy, 75352 Paris 07 SP, Fransa

© UNESCO 2023

ISBN 978-92-3-100620-3

Bu yayın, Attribution-ShareAlike 3.0 IGO (CC-BY-SA 3.0 IGO) lisansı (<http://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/igo/>) altında Açık Erişim olarak mevcuttur. Kullanıcılar bu yayının içeriğini kullanarak UNESCO Açık Erişim Deposu'nun (<http://en.unesco.org/open-access/terms-use-ccbysa-en>) kullanım koşullarına tabi olmayı kabul ederler. Bu yayın boyunca kullanılan adlandırmalar ve materyallerin sunumu, UNESCO'nun herhangi bir ülkenin, bölgenin, şehrin veya alanın veya yetkililerinin yasal statüsüne veya sınırlarının veya sınırlarının sınırlandırılmasına ilişkin herhangi bir görüş ifade ettiği anlamına gelmez. Bu yayında ifade edilen fikir ve görüşler yazarlara aittir; bu fikir ve görüşler UNESCO'ya ait değildir ve Kurumu taahhüt altına sokmaz.

Kapak, Dizgi ve Grafik Tasarım: Luiza Maximo

İllüstrasyonlar: Plastik At/Grand Matter

UNESCO tarafından basılmıştır.

Paris'te basılmıştır.

KISA ÖZET

Güven için İnternet Kılavuzu

İfade özgürlüğü ve bilgi edinme hakkı korunurken dezenformasyon, yanlış bilgilendirme, nefret söylemi ve komplo ile mücadele teorileri çok paydaşlı bir yaklaşım gerektirmektedir.

İşte bu nedenle UNESCO, ifade ve bilgi edinme özgürlüğünün geliştirilmesi ve korunması için önde gelen BM kuruluşudur ve Dijital Platformların Yönetişimi için Kılavuz İlkeleri yayınlamaktadır.

Kılavuz İlkeler, ifade ve bilgi özgürlüğünün dijital platformların yönetim süreçlerinin merkezinde yer aldığı bir ortamın sağlanması için devletler, dijital platformlar, Hükümetler arası kuruluşlar, sivil toplum, medya, akademi, teknik topluluk ve diğer paydaşlar için bir dizi görev, sorumluluk ve rolün ana hatlarını çizmektedir.

Kılavuz İlkeler, 134 ülkeden 10.000'den fazla yorumun toplandığı çok paydaşlı bir istişare süreciyle hazırlanmıştır. Bu küresel ölçekli istişareler, marjinalleşme ve kırılğan durumundaki gruplardan gelenler de dâhil olmak üzere çeşitli seslerin duyulmasını sağlayarak kapsayıcı katılımı teşvik etmiştir.

Bir “Güven İnterneti” oluşturmak tüm paydaşlar arasında paylaşılan bir sorumluluktur. Hepimizi ifade özgürlüğü ve bilgi edinme hakkı için elverişli bir ortamı sürdürmeye çağırılmaktadır.

*134 ÜLKEDEN
10.000 YORUM*

“Savaşlar erkeklerin ve kadınların zihinlerinde başladığına göre, barışın savunması da erkeklerin ve kadınların zihinlerinde inşa edilmelidir.”

Dijital Platformların Yönetişimi için Kılavuz İlkeler

Çok paydaşlı bir yaklaşımla ifade özgürlüğünün ve bilgiye erişimin korunması

İÇİNDEKİLER

6- Önsöz

8-Kılavuz İlkelerin Amacı

11-Giriş

14-Kılavuz İlkelerin Yapısı

16-Elverişli ortam

24-Yönetişim sistemi

35-1. İlke Platformlar insan hakları konusunda durum tespiti yapar

38-2. İlke Platformlar, platform tasarımı, içerik moderasyonu ve içerik kütatörlüğü de dâhil olmak üzere uluslararası insan hakları standartlarına uyar

43-3. İlke Platformlar şeffaftır

47-4.İlke Platformlar bilgi ve araçları kullanıcıların kullanımına sunar

49-5.İlke Platformlar ilgili paydaşlara karşı sorumludur

51-Bağlama özgü hükümler

55-Sonuç

57-Ek

UNESCO Genel Direktörü Audrey Azoulay'ın Önsözü

İfade Özgürlüğü ve Bilgiye Erişimin Korunması: Dijital Platformların Yönetişimine Çok Paydaşlı Bir Yaklaşım için İlkeler

Eylül 2023

2023 yılında küresel nüfusun %60'ı, yani 4,75 milyar insan kendini ifade etmek, bilgilendirmek ve onaylamak için sosyal medya platformlarını kullanmaktadır.

İfade ve tartışma için yeni bir özgür forum olan dijital alan, sosyal ilişkilerimizi, kimliklerimizi ve yaşamlarımızı iç içe geçirmektedir.

Bu platformlar eşitlik ve özgürlük savunucuları için birer amplifikatör haline gelmiştir.

- Sessizlere ses vermekte, farklı ifade biçimleri için bir sığınak sunmaktadır.

Ne var ki, adları çok şey vaat eden bu sosyal ağlar, çoğu zaman izolasyon baloncuklarına, bazen komplo teorilerine ve aşırı şiddeti besleyen yanlış bilgi kozalarına dönüşmektedir.

Sosyal etkileşim için sanal alanlar, dikkatimizi tekelleştirmek için tasarlanmış algoritmalara borçludurlar ve tıklamaları kesinliğe, olasılığı kanıtla öncelik vererek yanlış bilgileri ve nefret söylemini istemeden de olsa desteklemektedirler.

Ancak artık kurguyu gerçekten, yalanı hakikatten ayırt edemezsek, toplumlarımızın temelleri çökecek, günümüzün önemli sorunlarını ele almak için elzem olan demokrasi, diyalog ve tartışma imkânsız hale gelecektir.

Bu sorunların küresel niteliği karşısında, dünya çapında tutarlı tepkiler geliştirmemiz ve insan haklarını tehlikeye atan düzenlemelerin veya yaklaşımların parçalanmasından kaçınmamız gerekmektedir.

UNESCO'nun üstesinden gelmesi gereken küresel zorluk tam da budur, zira görevimizin özünde bu vardır.

Kuruluşumuz kurulduğundan bu yana, özellikle Anayasamızda da vurgulandığı üzere, “fikirlerin söz ve imge yoluyla serbestçe akışı” yoluyla “toplumların karşılıklı bilgi ve anlayışını” geliştirmek için çalışmıştır.

Bu taahhüt UNESCO'nun 2005 yılında yayıncılık düzenlemeleri için kılavuz ilkeler yayınlamasına yol açmıştır. Daha yakın bir tarihte, 2021 yılında 193 Üye Devletimiz tarafından

kabul edilen [Yapay Zekâ Etiği Tavsiye Kararı](#) Önsöz 7, bu teknolojinin evrimi için hümanist bir çerçeve oluşturmuştur.

Değerlerine ve tarihine sadık kalan UNESCO, bu yayında sunulan çığır açan kılavuz ilkeleri geliştirmek için çalışmıştır. Bu kılavuzlar, platformlarda şeffaflığı ve ifade özgürlüğünü teşvik ederken yanlış bilgilendirme ve nefret söylemiyle mücadele etmeyi amaçlamaktadır.

Bu çabalar, ilkeleri tüm UNESCO Üye Devletleri tarafından kabul edilen [2021 Windhoek+30 Bildirgesi](#) tarafından yönlendirilmiştir. Deklarasyon üç eylem ayağı belirlemiştir: platform şeffaflığını desteklemek, medyanın uygulanabilirliğini sağlamak ve kullanıcılar arasında eleştirel düşünceyi teşvik etmek.

10.000'den fazla yorumla zenginleştirilen ve Birleşmiş Milletler tarafından yürütülen en kapsamlı istişarelerden biri haline gelen bahsekonu kılavuz ilkelerle sonuçlanan bu çabanın sonucudur. Sadece UNESCO tarafından Şubat 2023'te düzenlenen Güven için İnternet konferansı 134 ülkeden 4.000'den fazla paydaşı bir araya getirmiştir.

Bu kılavuz ilkeler adil, açık ve ortak tedbirler önermektedir: yerli diller de dâhil olmak üzere tüm dillerde çevrim içi moderatörler; daha iyi risk değerlendirmesi ile platformların ve finansmanlarının daha fazla şeffaflığı; bağımsız düzenleyicilerin kurulması; eleştirel düşüncenin teşvik edilmesi; toplumsal cinsiyet eşitliğinin desteklenmesi ve her şeyden önce ifade özgürlüğünün, kültürel çeşitliliğin ve diğer insan haklarının korunması ve güçlendirilmesi.

Dijital platformların mevcut gerçeklerinin ötesine bakan bu metin, özellikle üretken yapay zekânın ortaya çıkardığı gelecekteki zorlukları da ele almaktadır.

UNESCO, platform faaliyetlerinin değerlerimiz ve uluslararası insan hakları standartlarıyla tam olarak uyumlu olması için Üye Devletlere, sivil topluma ve başlıca dijital oyunculara bu metni benimsemelerinde yardımcı olmayı taahhüt etmektedir.

İfade özgürlüğünü korurken nefret söylemi ve yanlış bilgilendirmeye mücadele etme hedeflerimiz odaklanmaya devam edelim. Bu bir çelişki değildir. Özgür ve güvenilir bilgiye erişimi destekleyerek düşünce ve ifade özgürlüğünü de geliştirmiş oluruz.

Hannah Arendt'in sözleriyle, "Gerçek bilgi garanti edilmedikçe ve gerçekler tartışılmalı olmadıkça fikir özgürlüğü bir saçmalaktır."

Dijital Platformların Yönetişimi için Kılavuz İlkeler

Çok paydaşlı bir yaklaşımla ifade özgürlüğünün ve bilgiye erişimin korunması

Ekim 2023

Kılavuz İlkelerin Amacı

1. UNESCO, ilgili ilkeler, sözleşmeler ve bildireleri temel alarak, çok paydaşlı istişareler ve küresel bir diyalog yoluyla bu belgeyi geliştirmiştir: *Dijital Platformların Yönetişimi için Kılavuz İlkeler: Çok paydaşlı bir yaklaşımla ifade özgürlüğünün ve bilgiye erişimin korunması (Kılavuz İlkeler)*.¹

2. Kılavuz İlkelerin amacı, uluslararası insan hakları hukuku ve standartları kapsamında izin verilebilir şekilde kısıtlanabilecek içeriklerle ilgilenirken, bilgiye erişim de dâhil olmak üzere ifade özgürlüğü hakkını ve dijital platform yönetimindeki diğer insan haklarını korumaktır. Bunun bir uzantısı olarak, insan haklarına dayanan dijital platform yönetişimi kültürel çeşitliliği, kültürel ifadeyi ve kültürel çeşitliliğe sahip içeriği daha da teşvik edecektir.² Kılavuz İlkeler insan haklarına saygılı bir yönetim sisteminin ana hatlarını çizmekte ve içerik denetimi ve küratörlüğü için risk azaltma ve sistem temelli süreçleri teşvik etmektedir. Bu Kılavuz İlkeler, dijital platformlarda ifade özgürlüğünü ve bilgiye erişimi etkileyen tüm yönetim sistemlerinde, söz konusu düzenlemeler bu Kılavuz İlkelerde yer alan hükümlerle uyumlu olduğu sürece, belirli düzenleyici düzenlemelerden ve tematik odaktan bağımsız olarak uyulması gereken kapsayıcı ilkeleri vurgulamaktadır.

¹ Bu belgenin orijinal versiyonu İngilizce'dir.

² UNESCO 2005 Kültürel İfadelerin Çeşitliliğinin Korunması ve Geliştirilmesi Sözleşmesi, madde 1 ve 4. Sözleşme kapsamında "kültürel içerik", kültürel kimliklerden kaynaklanan veya bunları ifade eden sembolik anlam, sanatsal boyut ve kültürel değerleri ifade etmektedir. Ayrıca, "kültürel ifadeler" bireylerin, grupların ve toplumların yaratıcılığında kaynaklanan ve kültürel içeriğe sahip olan ifadelerdir.

3. Kılavuz İlkeler, her yönetim sisteminde kural ve yönetmeliklerin uygulanmasının, ifade özgürlüğüne yönelik her türlü kısıtlamanın kanunla öngörülmesi, hükümde belirtildiği şekilde meşru bir amaç gütmesi, gerekli ve orantılı olması gerektiğini öngören [Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme'nin \(ICCPR\)](#) 19 (3) Maddesi³ de dâhil olmak üzere ICCPR'nin 20. Maddesi ve diğer uluslararası standartlar, özellikle de [BM İnsan Hakları Komitesi](#), uluslararası ve bölgesel insan hakları mahkemeleri tarafından bu anlaşmaların hükümlerinin yetkili yorumları ve ayrımcılığa, düşmanlığa veya şiddete teşvik teşkil eden ulusal, ırksal veya dini nefretin savunulmasının yasaklanmasına ilişkin [Rabat Eylem Planı](#)⁴ uluslararası insan hakları standartlarına uygun olması gerektiğini kabul etmektedir.

4. Kılavuz İlkeler, insan hakları standartlarının korunması ve teşvik edilmesine ve merkezi olmayanlar da dâhil olmak üzere çok sayıda platformun ve çeşitli içerik standartları ve moderasyon sistemlerine sahip bir ekosistemin varlığının sağlanmasına odaklanmaktadır.

5. Kılavuz İlkeler, politika yapıcılar için meşru hedeflerin, insan hakları ilkelerinin ve politika yapımında dikkate alınabilecek kapsayıcı ve katılımcı süreçlerin belirlenmesi; politikaların, davranış kurallarının veya düzenlemelerin uygulanması ve değerlendirilmesiyle ilgilenen düzenleyici ve diğer yönetim organları; dijital platformlar için politika ve uygulamaları; ve sivil toplum gibi diğer paydaşlar için savunuculuk ve hesap verebilirlik çabaları gibi ilkeleriyle bir dizi paydaş için kaynak teşkil edebilmektedir. Haber medyası da güçlü aktörleri hesap verebilir kılmak için sürdürdükleri çabalarda bu Kılavuz İlkelerden faydalanabilmektedir.

6. Kılavuz İlkeler hem dijital platformlardaki içeriğin yönetimine özgü yönetim süreçleri hem de ifade özgürlüğünün kullanılması ve bilgiye ve çeşitli kültürel içeriğe erişim üzerinde etkisi olabilecek ve dijital ortamdaki değişiklikler ışığında değerlendirilmesi gereken (seçimler, veri koruma ve antitröst düzenlemeleri gibi) diğer alanlarda hâlihazırda uygulanmakta olan yönetim süreçleri hakkında bilgi vermek üzere tasarlanmıştır. Konuya ve yargı bağlamına bağlı olarak, bu tür yönetim süreçleri, uluslararası insan hakları standartlarıyla tutarlı bir şekilde yapılandırılmış tamamlayıcı sütunların (öz düzenleme, ortak düzenleme ve yasal düzenleme) bir kombinasyonu şeklinde olabilmektedir. (*aşağıdaki "Yönetişim sistemi" bölümüne bakınız*). Bu tür yönetim süreçleri açık, şeffaf, çok paydaşlı, orantılı ve kanıta dayalı

³ Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme (ICCPR). 1966.

<https://www.ohchr.org/en/instrumentsmechanisms/instruments/international-covenant-civil-and-political-rights>

⁴ Kılavuz İlkeler, tüm temel uluslararası insan hakları belgeleriyle uyum içinde okunmalıdır. Bunlar şu adreste özetlenmiştir: <https://www.ohchr.org/en/core-international-human-rights-instruments-and-their-monitoring-bodies>

bir şekilde yürütülmelidir. Bu amaçla, bu Kılavuz İlkeler yaşayan bir belge olmalı, uygulamadan alınan derslerin yanı sıra sonraki teknolojik değişiklikler ve etkiler de dikkate alınarak periyodik olarak gözden geçirilmeli ve güncellenmelidir.

7. Bu Kılavuz İlkeler, dijital yönetim için insan merkezli bir modelin hayata geçirilmesine yönelik daha geniş kapsamlı çabalara pratik bir şekilde katkıda bulunmak üzere tasarlanmıştır. Aynı zamanda sürdürülebilir kalkınmanın sağlanması için gerekli olan daha geniş eylem araçlarının bir parçasıdır. Bunlar:

a. Farklı vizyonları ve geniş bir perspektif yelpazesini bir araya getirerek dijital platform yönetimi hakkında iyi uygulamaları tartışmak ve paylaşmak için küresel çok paydaşlı ağların ve ortak alanların geliştirilmesini teşvik etmek ve katkıda bulunmak.

b. İlgili tüm paydaşların insan haklarına saygılı düzenlemeleri savunmaları ve Hükûmetler ile dijital platformları sorumlu tutmaları için bir araç olarak hizmet etmek.

c. Kanıta dayalı ve insan hakları temelli politika yaklaşımlarını geliştirmek.

d. İnternetin parçalanmasını önlemek için platform yönetim politikalarında mümkün olduğunca dünya çapında yakınlaşmayı teşvik etmek.

8. Kılavuz İlkeler, “Ortak Gündemimiz “deki önerilerin uygulanması gibi BM çapında devam eden süreçlere katkıda bulunmayı ve bu süreçler tarafından bilgilendirilmeyi amaçlamaktadır. Buna Küresel Dijital Mutabakat’ın geliştirilmesi,⁵ Eylül 2024’te düzenlenecek BM Geleceğin Zirvesi’nin hazırlanması ve dijital platformlarda bilgi bütünlüğünü teşvik eden bir Davranış Kuralları’nın oluşturulması dâhildir.⁶ Kılavuz İlkeler ayrıca [Bilgi Topluları Dünya Zirvesi’nin \(WSIS\)](#) ve [İnternet Yönetişim Forumu’nun \(IGF\)](#) yaklaşan 20 yıllık değerlendirmesine ilişkin tartışmaları da besleyecektir. Bu metin, bölgesel kapsamdakiler de dâhil olmak üzere diğer uluslararası hükümet kuruluşları tarafından yürütülen girişimlerden de faydalanmış ve bu girişimlere katkıda bulunmayı amaçlamıştır.

⁵ Bu Kılavuz İlkelere giden süreçle ilgili çapraz referanslar için BM Genel Sekreteri tarafından yayınlanan Ortak Gündemimiz Politika Özeti 5’e bakınız:

https://digitallibrary.un.org/record/4011891/files/%5EEOSG_2023_5%5E--EOSG_2023_5-EN.pdf.

⁶ BM Genel Sekreteri tarafından yayınlanan ve bu Kılavuz İlkelere giden süreçle ilgili çapraz referanslar içeren Ortak Gündemimiz Politika Özeti 8’e bakınız: <https://www.un.org/sites/un2.un.org/files/our-common-agenda-policy-brief-information-integrity-en.pdf>.

Giriş

9. Kasım 1945'te UNESCO, "adalete, hukukun üstünlüğüne ve dünya halkları için onaylanan insan haklarına ve temel özgürlüklere evrensel saygıyı geliştirmek amacıyla eğitim, bilim ve kültür yoluyla uluslararası iş birliğini teşvik ederek barış ve güvenliğe katkıda bulunmak" misyonuyla kurulmuştur.⁷

10. UNESCO'nun "fikirlerin söz ve görüntüyle serbestçe akışının" teşvik edilmesini içeren küresel yetkisi, Kurumun yaklaşık 80 yıldır bir fikir laboratuvarı, bir takas odası, bir standart belirleyici, uluslararası iş birliği için bir katalizör, motor ve bir kapasite oluşturucu olarak çalışmalarına rehberlik etmiştir. Bu tarih aynı zamanda Kurumun Birleşmiş Milletler sistemi içinde ifade özgürlüğünü, bilgiye erişimi ve gazetecilerin hem çevrim dışı hem de çevrim içi güvenliğini koruma ve teşvik etme görevini de şekillendirmiştir.

11. UNESCO'nun devam eden çalışmaları ve taahhüdü, dijital platform yönetişiminin ifade özgürlüğünü, bilgiye ve çeşitli kültürel içeriğe erişimi ve kırılganlık ve marjinalleşme durumundaki gruplar da dâhil olmak üzere herkes için diğer insan haklarını korumasını ve teşvik etmesini sağlamaktır.⁸

⁷ Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu Anayasası, Madde 1. <https://www.unesco.org/en/legal-affairs/constitution#article-i---purposes-and-functions>.

⁸ "Kırılganlık ve marjinalleşme durumundaki gruplar" çocuklar ve ergenler; engelliler; göçmenler, mülteciler ve sığınmacılar; cinsel yönelimi farklı bireyler ve yaşlılar anlamına gelmektedir.

12. Bu çaba, UNESCO'nun yayın düzenlemesi alanında onlarca yıldır yürüttüğü çalışmalardan dersler çıkarmaktadır; zira içerik sorunlarıyla ilgilenen her türlü hükümet müdahalesi- içeriğin kaynağı ne olursa olsun - çeşitliliğin, ifade özgürlüğünün ve bilgiye erişimin korunmasını her zaman nihai bir hedef olarak içermelidir. Kılavuz İlkeler aynı zamanda Kurumun 2022-2029 Orta Vadeli Stratejisinin (41 C/4) uygulanmasına da katkıda bulunmaktadır.⁹

13. 2015 yılında UNESCO Genel Konferansı, internetin gelişimi, büyümesi ve evriminde İnsan Hakları, Açıklık, Erişilebilirlik ve Çok Paydaşlı katılımın önemini vurgulayan İnternet Evrenselliği ROAM ilkelerini onaylamıştır.¹⁰ Bu ilkeler, çevrim içi alanların Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarına ulaşmaya elverişli şekillerde gelişmeye ve kullanılmaya devam etmesini sağlamaya yönelik temel ihtiyacı kabul etmektedir.

14. İnternetin gelişimini ve kullanımını şekillendiren ortak ilkelerin, normların, kuralların, karar alma prosedürlerinin ve programların geliştirilmesi ve uygulanmasına yönelik çok paydaşlı bir yaklaşım, Bilgi Toplumu Dünya Zirvesi'nden (2003 ve 2005) bu yana UNESCO da dâhil olmak üzere BM sistemi tarafından benimsenen genel stratejinin temelini oluşturmuş ve 2015'teki on yıllık gözden geçirme sürecinde BM Genel Kurulu tarafından yeniden teyit edilmiştir:

Ayrıca, Hükûmetler in, özel sektörün, sivil toplumun, uluslararası kuruluşların, teknik ve akademik toplulukların ve diğer tüm ilgili paydaşların, kendi rol ve sorumlulukları dâhilinde, özellikle gelişmekte olan ülkelerin dengeli temsiliyle, etkin katılım, ortaklık ve iş birliğinin bilgi toplumunun geliştirilmesinde hayati öneme sahip olduğunu ve olmaya devam ettiğini kabul ederek, başlangıcından bu yana Bilgi Toplumu Dünya Zirvesi sürecini karakterize eden çok paydaşlı iş birliği ve katılımın değerini ve ilkelerini yeniden teyit etmekteyiz.¹¹

15. UNESCO'nun 41. Genel Konferansı, o yılın Mayıs ayında Dünya Basın Özgürlüğü Günü'nün küresel kutlamalarında başlayan çok paydaşlı bir sürecin ardından Kasım 2021'de Windhoek+30 Bildirgesi'nin ilkelerini onaylamıştır.¹² Bildirge, bilginin bir kamu malı olduğunu ileri sürmüş ve hedefler arasında, bilginin tüm insanlık için paylaşılan bir kaynak

⁹ Orta Vadeli Strateji'nin 3. Stratejik Amacı, ifade özgürlüğünü teşvik etmek de dâhil olmak üzere kapsayıcı, adil ve barışçıl toplumlar inşa etmektir. Stratejik Amaç 4, bilgi ve beceriler ile etik standartların geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması yoluyla insanlığın hizmetinde bir teknolojik ortamın teşvik edilmesidir.

¹⁰ UNESCO. "İnternet Evrensellik Göstergeleri." <https://www.unesco.org/en/internet-universality-indicators>.

¹¹ BM Genel Kurulu. 2015. "Bilgi Toplumu Dünya Zirvesi sonuçlarının uygulanmasının genel olarak gözden geçirilmesine ilişkin Genel Kurul'un üst düzey toplantısının sonuç belgesi." 70/125. https://unctad.org/system/files/official-document/ares70d125_en.pdf.

¹² UNESCO. 2021. Windhoek+30 Deklarasyonu: Bir kamu malı olarak bilgi. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000378158>.

olarak garanti altına alınması için üç adım belirlemiştir: dijital platformların şeffaflığı, medya ve bilgi okuryazarlığı yoluyla güçlendirilmiş vatandaşlar ve medyanın uygulanabilirliği. UNESCO, bilginin bir kamu malı olduğu vizyonunu teşvik ederken, bu evrensel hakkın, 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Gündemi de dâhil olmak üzere, kolektif insani arzuların yerine getirilmesi için hem bir araç hem de bir amaç olduğunu kabul etmektedir. Bilgi, vatandaşları temel haklarını kullanmaları için güçlendirir, toplumsal cinsiyet eşitliğini destekler, demokratik yönetim ve sürdürülebilir kalkınmaya katılım ve güven sağlar, kimseyi geride bırakmaz.

16. Kılavuz İlkelerin ifade özgürlüğü ve dijital ortamda bilgiye ve çeşitli kültürel içeriğe erişimle ilgili zorluklara odaklanması, Kurumun eğitim, bilim ve kültür alanlarındaki çalışmalarını tamamlamaktadır. UNESCO'nun, gelişen teknolojilerin tüm insanlığa fayda sağlamasını temin etmek üzere uluslararası ve ulusal politikalar ve düzenleyici çerçeveler oluşturulması çağrısında bulunan Yapay Zekâ Etiği Tavsiye Kararı¹³ ile 2005 tarihli Kültürel İfadelerin Çeşitliliğinin Korunması ve Geliştirilmesi Sözleşmesi¹⁴ ve bu Sözleşmenin “Dijital Ortamda Uygulanmasına İlişkin Kılavuz İlkeleri” de bu kapsamda yer almaktadır. Bu Kılavuz İlkeler, “ifade özgürlüğünün bir sonucu olarak sanatsal özgürlük, dijital ortamda çalışan yazar ve sanatçıların sosyal ve ekonomik hakları ve tüm ortakların kendi seçtikleri ortaklarla bağlantı kurabilmeleri de dâhil olmak üzere, çeşitli kültürel ifadelerin yaratılması, dağıtılması ve bunlara erişimin ön koşulları olarak temel ifade, bilgi ve iletişim özgürlükleri ile mahremiyet ve diğer insan haklarına saygıyı” teşvik etmektedir.”¹⁵ Bu Kılavuz İlkelerin odak noktası, çevrim içi kültürel çeşitliliğin ve herkesin içeriğe adil erişiminin yararına olacak şekilde “başta büyük platformlar olmak üzere dijital sektörün önemli ölçüde düzenlenmesi” çağrısında bulunan 2022 MONDIACULT Bildirgesini de tamamlamaktadır. ¹⁶

¹³ UNESCO. 2021. “Yapay Zekâ Etiği Üzerine Tavsiye Kararı.”

<https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000380455>.

¹⁴ UNESCO. 2005. 2005 Kültürel İfadelerin Çeşitliliğinin Korunması ve Geliştirilmesi Sözleşmesi.

<https://en.unesco.org/creativity/convention>.

¹⁵ UNESCO. 2017. “Sözleşmenin Dijital Ortamda Uygulanmasına İlişkin Kılavuz İlkeler.”

<https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000370521.page=92>.

¹⁶ UNESCO. 2022. “UNESCO Kültür Politikaları ve Sürdürülebilir Kalkınma Dünya Konferansı - MONDIACULT 2022 - Sonuç Bildirgesi. “

https://www.unesco.org/sites/default/files/medias/fichiers/2022/10/6.MONDIACULT_EN_DRAFT%20FINAL%20DECLARATION_FINAL_1.pdf.

Kılavuz İlkelerin Yapısı

17. Kılavuz İlkeler, dijital platform kullanıcıları ve kullanıcı olmayanlar için açık, güvenli ve emniyetli bir ortam sağlarken ifade özgürlüğü, bilgiye erişim ve diğer insan haklarını korumak için gereken elverişli ortamı tanımlayarak başlamaktadır. Kılavuz İlkeler, farklı paydaşların bu konudaki sorumluluklarını ana hatlarıyla belirtmektedir. Buna aşağıdakiler dâhildir:

- a. Devletlerin insan haklarına saygı gösterme, bu hakları koruma ve yerine getirme görevleri.
- b. Dijital platformların insan haklarına saygı gösterme sorumlulukları.
- c. Hükûmetler arası kurumların rolü.
- d. Sivil toplum, medya, akademi, teknik topluluk ve diğer paydaşların insan haklarının geliştirilmesindeki rolü.

18. Kılavuz İlkeler daha sonra çok paydaşlı ve insan hakları temelli bir yaklaşımla dijital platformların yönetim sistemi için temel ilkeleri ortaya koymaktadır. Bu bölüm, tamamlayıcı öz düzenleyici, ortak düzenleyici ve yasal düzenleyici düzenlemelerin yanı sıra yasal düzenleme kapsamındaki şirketlerin kapsamını tanımlamak için kullanılacak kriterleri ortaya koymaktadır.

19. Ardından Kılavuz İlkeler, medya ve bilgi okuryazarlığının yanı sıra kültürel çeşitliliğe saygıyı dijital platformların yönetiminde yer alan tüm paydaşların ortak sorumluluğu olarak tanımlamaktadır.

20. Son olarak, dijital platformların riski değerlendirmek için sistem ve süreçlere sahip olması; uluslararası insan hakları standartlarına ve UNESCO 2005 Sözleşmesi'nde tanımlandığı üzere kültürel çeşitliliğe saygıya dayalı olarak içeriği düzenlemesi ve denetlemesi; medya ve bilgi okuryazarlığı yoluyla kullanıcıları güçlendirmesi ve ifade özgürlüğü, bilgiye erişim ve diğer insan haklarını korumak için raporlama mekanizmaları ve tazminat yoluyla hesap verebilir olması gereken alanları tanımlamaktadır.

21. Bu Kılavuz İlkelerin kapsadığı farklı alanların (yukarıdaki 17-21. paragraflarda belirtildiği üzere) bir bütün olarak ele alınması gerektiğinin altını çizmek önemlidir. İfade özgürlüğünün, bilgiye ve çeşitli kültürel içeriğe erişimin korunması, daha önce açıklanan tüm unsurların dikkate alınmasını gerektirmektedir.

Elverişli ortam

22. Tüm paydaşlar, dijital platform kullanıcıları ve kullanıcı olmayanlar için açık, güvenli ve emniyetli bir ortam sağlarken ifade özgürlüğü, bilgiye erişim ve diğer insan hakları için elverişli bir ortamın sürdürülmesi sorumluluğunu paylaşmaktadır¹⁷.

23. Böylesi elverişli bir ortamın yaratılması sadece bir mühendislik meselesi değildir. Aynı zamanda toplumların bir bütün olarak katılımını gerektiren ve bu nedenle tüm toplumu kapsayan çözümler gerektiren bir çabadır. Her yönetim sistemindeki ilgili tüm paydaşlar, örneğin gazeteciler, sanatçılar, insan hakları savunucuları ve çevre savunucularının yanı sıra, kırılganlık ve marjinalleşme durumundaki grupların, kadınların ve kız çocuklarının ve yerli toplulukların ifade özgürlüğü hakkını kullanmalarını sağlamak için harekete geçmelidir. İnterneti güvenli hale getirmek, şiddet veya tehdit içeren davranışlara karşı çıkmak, çevrim içi alışverişlerde başkalarının haklarına saygı göstermek, kültürel içeriğin çeşitliliğine saygı göstermek ve toplumların doğasında var olan önyargıların farkında olmak için toplumun tüm üyelerine görev düşmektedir.

24. Çocuklar, benzersiz gelişim aşamaları, sınırlı veya hiç siyasi söz hakkına sahip olmamaları ve çocukluktaki olumsuz deneyimlerin yaşam boyu veya nesiller arası sonuçlara yol açabileceği gerçeği göz önüne alındığında özel bir statüye sahiptir¹⁸. Bu nedenle, ifade özgürlüğünün ve

¹⁷ Bu Kılavuz İlkelerdeki “güvenli” ve “emniyet” kelimeleri, bireylerin ifade özgürlüğü ve bilgiye erişim hakkı da dâhil olmak üzere insan haklarının korunduğuna güvenebilecekleri koşullar olarak anlaşılmaktadır.

¹⁸ Bkz. BM Çocuk Hakları Komitesi (2013), "İş sektörünün çocuk hakları üzerindeki etkisine ilişkin Devlet yükümlülükleri hakkında 16 (2013) sayılı genel yorum," par. 4. Ayrıca bkz. "Dijital ortamla ilgili çocuk

bilgiye erişimin korunması tüm bireyler için geçerli olsa da, Hükûmetler ve dijital platformlar da yönetim sistemleri içinde çocuklara¹⁹ karşı özel sorumluluklarını kabul etmelidir. Her paydaş, çocukların ifade özgürlüğünün ve bilgiye erişiminin korunması ve desteklenmesi de dâhil olmak üzere, çocukların dijital ortama katılımı söz konusu olduğunda yüksek etik ve profesyonel standartları gözetmelidir.

25. Dijital platform yönetişimine dâhil olan tüm paydaşlar, uluslararası insan hakları hukuku ve standartları kapsamında izin verilebilir şekilde kısıtlanabilecek içerikler hakkında daha ayrıntılı bilgi edinmek ve kadınları ve kız çocuklarını, kırılabilirlik ve marjinalleşme durumundaki grupları, gazetecileri, sanatçıları, insan hakları savunucularını, yerli toplulukları ve çevre savunucularını korumak ve desteklemek için sivil toplum kuruluşlarını, gazeteci ağlarını ve araştırmacıları içeren iş birliğine dayalı yanıtları teşvik etmeli ve uygun olduğunda finanse etmelidir.

Devletlerin insan haklarına saygı gösterme, koruma ve yerine getirme görevleri

26. Devletler, ifade özgürlüğü ve bilgiye erişim hakkı da dâhil olmak üzere insan haklarına saygı göstermeli ve bu hakları desteklemelidir. İfade özgürlüğüne yönelik kısıtlamalara yalnızca MSHS'nin (3) ve 20. Maddelerinde belirtilen koşullar altında izin verilebilir. Devletlerin, dijital platformlar da dâhil olmak üzere özel aktörlerin haksız müdahalelerine karşı insan haklarını koruma konusunda pozitif yükümlülükleri bulunmaktadır; zira platformların insan haklarına saygı göstermesini kolaylaştıracak düzenleyici bir ortam oluşturma ve dijital platformlara sorumlulukları konusunda rehberlik etme sorumlulukları vardır.

27. Dahası, Devletler, hukukun üstünlüğü için temel önkoşullar olan yasal kesinlik ve yasal öngörülebilirliği sağlayarak, dijital platformlara getirdikleri gereklilikler konusunda tamamen şeffaf ve hesap verebilir olma yükümlülüğüne sahiptir.

28. Özellikle, Devletler şunları yapmalıdır:

haklarına ilişkin 25 (2021) sayılı genel yorum." <https://www.ohchr.org/en/documents/general-comments-and-recommendations/general-comment-no-25-2021-childrens-rights-relation>.

¹⁹ Çoğu amaç için, çocuklar genellikle 18 yaşın altındaki kişiler olarak anlaşılmaktadır.

- a.** İnternete evrensel ve anlamlı erişimi teşvik etmek ve ağ tarafsızlığını garanti altına almak²⁰.
- b.** Tüm çocukların dijital ortama kendileri için anlamlı olacak şekilde eşit ve etkili erişiminin sağlanması ve dijital dışlanmanın üstesinden gelmek için gerekli tüm tedbirlerin alınması²¹.
- c.** Dijital uçurumu kapatmak, veri boşluklarını doldurmak, kırılabilirlik ve marjinalleşme durumundaki grupların karşılaştığı diğer engelleri ortadan kaldırmak ve tüm kadınların ve kız çocuklarının bilgiye erişim hakkını yerine getirmek için kaynakları yönlendirmek ve çabaları hızlandırmak.
- d.** Sivil alanı güçlendirmek ve özgür, bağımsız ve çoğulcu medyayı teşvik etmek ve çevrim içi ifade, içerik moderasyonu ve küratörlüğü ve platform hesap verebilirliği konularında bağımsız araştırmaları desteklemek.
- e.** Gazeteciler (kadın gazeteciler de dâhil olmak üzere), insan hakları savunucuları ve ihbarcılar için güçlü korumaları garanti altına almak ve en yüksek profesyonellik standartlarını teşvik eden ve koruyan medya tarafından şeffaf öz düzenleme mekanizmalarını desteklemeyi düşünmek.
- f.** Kültürel üretimin yenilenmesi ve kültürel çeşitliliğin teşvik edilmesi için eserlerinin önemini kabul ederek ve sanatçıların toplumun kültürel dokusunun tam kalbinde yer aldığını göz önünde bulundurarak sanatçılar için güçlü korumalar sağlamak.
- g.** Dijital platform kullanıcılarının ifade özgürlüğü, bilgiye erişim, eşitlik ve ayrımcılık yapmama haklarının garanti altına alınması ve kullanıcıların mahremiyet, veri koruma, örgütlenme ve kamusal katılım haklarını korumak.

²⁰ "İfade Özgürlüğü ve İnternet Ortak Deklarasyonu "nda ifade özgürlüğüne ilişkin özel uluslararası yetkiler belirtilmiştir: "İfade özgürlüğü hakkının hayata geçirilmesi, Devletlere internete evrensel erişimi teşvik etme yükümlülüğü getirmektedir." 1 Haziran 2011 tarihinde kabul edilmiştir, par. 6(a). <http://www.law-democracy.org/wp-content/uploads/2010/07/11.06.Joint-Declaration.Internet.pdf>.

²¹ Bkz. "Dijital ortamla ilgili çocuk haklarına ilişkin 25 (2021) sayılı Genel Yorum." <https://www.ohchr.org/en/documents/general-comments-anrecommendations/general-comment-no-25-2021-childrens-rights-relation>.

h. Çevrim içi toplumsal cinsiyete dayalı şiddeti yasaklamak, soruşturmak ve kovuşturmak için uluslararası insan hakları standartlarını temel alan yasalar kabul etmeli ve bunların etkili bir şekilde uygulanmasını sağlamalıdır²².

i. Platformlara getirilen kısıtlamaların, ICCPR'nin 19 (3) ve 20. Maddelerinin uygulanmasına dayalı olarak, yasallık, meşru amaç, gereklilik ve orantılılık koşullarına saygı göstererek, ifade özgürlüğüne getirilen kısıtlamalar için belirlenen yüksek eşige tutarlı bir şekilde uymasını sağlamak.

j. Mesleki davranış kuralları gibi tedbirler de dâhil olmak üzere, kamu görevlilerini cinsiyete dayalı dezenformasyon²³, yanlış bilgilendirme ve medyayı korkutma veya tehdit etme de dâhil olmak üzere dezenformasyon yaymaktan şiddetle caydırmalıdır. Ayrıca, BM Nefret Söylemi Stratejisi ve Eylem Planı doğrultusunda, uluslararası insan hakları hukuku kapsamında yasaklanan ayrımcılık, düşmanlık veya şiddete teşvik teşkil eden ulusal, toplumsal cinsiyete dayalı, ırksal veya dini nefretin savunuculuğuna varan ifadeleri yasaklamak.

k. Şeffaf olmalı ve dijital platformlara yaptıkları içerik kaldırma, kaldırma ve engelleme taleplerinin türü, sayısı ve yasal dayanağı hakkındaki tüm bilgileri açıklamalıdır. Devletler bunun ICCPR'nin 19 (3) ve 20. maddeleriyle nasıl tutarlı olduğunu gösterebilmelidir.

l. Kullanıcıları, özellikle de kırılganlık ve marjinalleşme durumundaki grupları güçlendirmek amacıyla, platformlarla olumlu etkileşimi artırmak ve dijital alanlar da dâhil olmak üzere çevrim içi güvenlik becerilerini geliştirmek için medya ve bilgi okuryazarlığı teşvik etmek. Bu, ifade özgürlüğü, mahremiyet, eşitlik, adalete erişim hakları ve şikâyet ve telafi yolları hakkında bilginin teşvik edilmesinin yanı sıra medya ve bilgi okuryazarlığı uzmanlarının, kütüphanelerin, akademisyenlerin, sivil toplum

²² Bakınız "A/76/258: Toplumsal cinsiyet adaleti ve ifade özgürlüğü - Düşünce ve ifade özgürlüğünün geliştirilmesi ve korunmasına ilişkin Özel Raportör Raporu." "Toplumsal cinsiyete dayalı nefret söylemini veya toplumsal cinsiyete dayalı dezenformasyonu kısıtlamaya yönelik tüm yasal tedbirler, Sözleşme'nin 19 (3) maddesinde belirtilen yasallık, gereklilik ve orantılılık ve meşru amaçlar şeklindeki üç bölümlü teste uygun olmalıdır. Kısırtma teşkil eden en korkunç savunuculuk vakaları haricinde suç sayılmasından kaçınılmalıdır." <https://www.ohchr.org/en/documents/thematic-reports/a76258-gender-justice-and-freedom-expression-report-special-rapporteur>.

²³ Idem, par. 21: "Toplumsal cinsiyete dayalı dezenformasyon da artmaktadır. Toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin bir alt kümesi olmakla birlikte, 'kadınları kamusal alana katılmaktan caydırmayı amaçlayan, genellikle bir dereceye kadar koordinasyonla kadınlara karşı yanlış veya yanıltıcı toplumsal cinsiyet ve cinsiyet temelli anlatılar' kullanarak bazı farklı özelliklere sahiptir. Çevrim içi dezenformasyonun üç belirleyici özelliğini bir araya getirir: sahtelik, kötü niyet ve koordinasyon."

kuruluşlarının ve bilgiye erişim kurumlarının uzmanlığından yararlanmayı da içermelidir.

m. Teması ne olursa olsun dijital platformların içerik yönetimiyle ilgilenen tüm düzenleyici kurumların bağımsız, siyasi ve ekonomik çıkarlardan korunmuş ve dış denetim sistemlerine sahip olacak şekilde yapılandırıldığından emin olmak (bkz. bu Kılavuz İlkelerin 68. ve 73. paragrafları). Bu tür inceleme sistemleri yasama ve yargı denetiminin yanı sıra şeffaf olma ve birden fazla paydaşla istişare etme, yıllık raporlar hazırlama ve periyodik dış denetimlere tabi olma gerekliliklerini de içerebilir. Bu aynı zamanda yargı organının yetki ve otoritesine ilişkin açık kuralların belirlenmesini de içermelidir.

n. Düzenleyici makamların bu Kılavuz İlkelerin hedefleri doğrultusunda değerlendirme yapmak için yeterli kaynaklara ve kapasiteye sahip olmalarını sağlamalıdır.

o. Herhangi bir yönetim sisteminin insan hakları uzmanları, akademisyenler ve sivil toplum kuruluşlarının uzmanlığından ve diğer yönetim sistemlerinin kabul görmüş iyi uygulamalarından yararlanması gerektiğini kabul etmelidir.

p. Düzenleyici makamlar ve adli aktörler arasında üçlü ve Güney-Güney iş birliği de dâhil olmak üzere uluslararası iş birliğinin teşvik edilmesi, iyi uygulamaların ve bilgi alışverişinin desteklenmesi gerekir.

29. Devletler aşağıdakilerden kaçınmalıdır:

a. İnternet kapatmaları da dâhil olmak üzere, çevrim içi ve çevrim dışı olarak bilginin yayılmasına genel erişimi engelleyen veya kesintiye uğratan tedbirler uygulamak.

b. Genel bir izleme yükümlülüğü veya dijital ürünler için platformların yasadışı kabul edilen içerikle ilgili proaktif önlemler alması veya belirli bir yargı alanında izin verilebilir şekilde kısıtlanabilecek içeriğe uluslararası insan hakları hukuku ve standartları genel bir yükümlülük getirilmesi. Dijital platformlar iyi niyetle ve gerekli özeni göstererek hareket ettiklerinde, gönüllü olarak soruşturmalar yürütmek veya tespit, teşhis ve önleme amaçlı diğer tedbirleri almak Madde 20 kapsamında yasaklanan içeriğin kaldırılması veya içeriğe erişimin engellenmesi veya ICCPR'nin 19 (3) Maddesi uyarınca sınırlandırılmıştır.

c. Dijital platform çalışanlarının, içerik moderasyonu ve küratörlüğüne ilişkin çalışmalarıyla ilgili olarak yönetmelikleri ihlal ettikleri iddiası veya potansiyel ihlalleri nedeniyle cezai yaptırımlara tabi tutulması.

Dijital platformların insan haklarına saygı gösterme sorumlulukları

30. Dijital platformlar beş temel ilkeye uymalıdır:

a. Platformlar, toplumsal cinsiyet eşitliği ve kültürel boyutlar da dâhil olmak üzere insan hakları üzerindeki etkilerini değerlendirerek, riskleri değerlendirerek ve hafifletici önlemleri tanımlayarak insan hakları durum tespiti yapar.

b. Platformlar, platform tasarımı, içerik moderasyonu ve içerik küratörlüğü de dâhil olmak üzere uluslararası insan hakları standartlarına uyar. Platformlar, BM İş Dünyası ve İnsan Hakları Rehber İlkeleri de dâhil olmak üzere ilgili uluslararası insan hakları standartlarına uymalıdır. Tasarım, ayrımcılık yapılmamasını ve eşit muamele yapılmasını ve zararın önlenmesini sağlamalıdır; içerik moderasyonu ve küratörlüğü politikaları ve uygulamaları, bu uygulamalar ister otomatik ister insani yollarla uygulansın, yerel diller ve dilsel bağlam hakkında bilgi sahibi olmanın yanı sıra kültürel çeşitliliğe saygı gösterilerek ve insan moderatörler için yeterli koruma ve destek sağlanarak insan hakları standartlarıyla tutarlı olmalıdır.

c. Platformlar, anlaşılabilir ve denetlenebilir politikaların yanı sıra performansı değerlendirmek için çok paydaşlı olarak tasarlanmış ölçütlerle nasıl çalıştıkları konusunda şeffaf ve açıktır. Bu, algoritmik kararlar ve ürettikleri sonuçlar da dâhil olmak üzere, platformlarındaki içeriği denetlemek ve düzenlemek için kullanılan araçlar, sistemler ve süreçler hakkında şeffaflığı da içerir.

d. Platformlar, kullanıcıların sağlanan ürünler, hizmetler ve araçlar hakkında bilinçli kararlar vermek için paylaştıkları ve tükettikleri içerik gibi farklı bilgileri anlaması için bilgiyi erişilebilir hâle getirir. Platformlar bilgi sağlar ve Kullanıcıların eylemlerini kendi dillerinde gerçekleştirmelerini ve yaş ve engellerini dikkate almaları mümkün kılar.

e. Platformlar, hizmet şartlarını ve içerik politikalarını uygularken kullanıcılar, kamuoyu ve yönetim sistemi içindeki aktörler de dâhil olmak üzere ilgili paydaşlara karşı sorumludur. Kullanıcılara, hem içeriği kaldırılan veya denetlenen kullanıcılar hem de içerik hakkında şikâyette bulunan kullanıcılar dâhil olmak üzere, içerikle ilgili kararlara karşı uygun ve zamanında tazminat talep etme imkânı verirler.

31. Platformlar bu ilkeleri faaliyet gösterdikleri her yargı alanında uygulamalı, kullanıcıları zamanında ve etkili bir şekilde hizmet vermek için gerekli kaynak ve kapasiteleri sağlamalıdır.

32. Bu ilkeleri takip etmek için, dijital platformların uluslararası insan hakları standartlarına uygun olarak yönetim sistemi içindeki aktörler nezdinde raporlama veya harekete geçme sorumluluğuna sahip olduğu belirli alanlar vardır. Bu alanlar bu Kılavuz İlkelerin 85-129. paragraflarında açıklanmaktadır.

Hükûmetler arası kuruluşların rolü

33. Hükûmetler arası kuruluşlar, kendi yetkileri doğrultusunda, bu Kılavuz İlkelerin uygulanmasının uluslararası insan hakları hukuku ve standartlarıyla tam uyum içinde olmasını garanti altına almak için ilgili paydaşları desteklemelidir. Bu destek teknik yardım sağlamayı, insan hakları ihlallerini izlemeyi ve raporlamayı, ilgili standartları geliştirmeyi, çok paydaşlı diyalogu kolaylaştırmayı ve ağırları beslemeyi içermelidir.

34. Hükûmetler arası kuruluşlar ve ulusal düzenleyici kurumlar, iyi uygulamaların daha da geliştirilmesi ve paylaşılması için katılım yöntemleri oluşturabilir. Bu tür bir katılım, yeni ortaya çıkan görüşlerin ve düzenleyici eğilimlerin paylaşılmasını ve ifade özgürlüğü ve bilgiye erişimin korunmasına yönelik kurumsal standartların ve yöntemlerin iyileştirilmesi için ulusal düzenleyicilerin desteklenmesini veya onlara önerilerde bulunulmasını içerebilir. Bu tür yöntemler, internetin parçalanması risklerini azaltmaya çalışmalı ve düzenlemenin internetin bir bütün olarak işleyişi üzerindeki etkilerinin önceden değerlendirilmesine olanak tanıyan araçlar sağlamalıdır.

Sivil toplumun ve diğer paydaşların rolü

35. Bir dijital platformun hizmetleriyle kullanıcı, politika yapıcı, gözlemci olarak veya başka herhangi bir şekilde ilgilenen her paydaşın ifade özgürlüğü, bilgiye erişim ve diğer insan haklarının desteklenmesinde oynayacağı hayati bir rol vardır. Bu amaçla, dijital platformlardaki içeriği etkileyen düzenlemelerin geliştirilmesi, uygulanması ve değerlendirilmesi sürecinde çok paydaşlı bir yaklaşım benimsenmelidir. Gazeteciler, sanatçılar, insan hakları savunucuları ve çevre savunucularının yanı sıra kırılganlık ve ötekileştirme durumundaki grupları temsil edenler de dâhil olmak üzere geniş bir paydaş grubu da denetime dâhil edilmelidir.

36. Sivil toplum, özellikle kırılganlık ve marjinalleşme durumundaki tüm gruplara, kadınlara ve kız çocuklarına, gazetecilere, sanatçılara, insan hakları savunucularına ve çevre savunucularına yönelik çevrim içi zararlı içerik ve davranışların doğasını anlamada ve bunlara karşı koymada kritik bir rol oynamaktadır. Sivil toplum, insan haklarını etkileyen hükûmet yasaları, politikaları ve düzenleyici eylemlerinin izlenmesi ve raporlanmasında da önemli bir

rol oynamaktadır. Dijital yönetim ekosistemi ile genel olarak insanlar arasındaki uçurumun kapatılmasında kilit rol oynamaktadır.

37. Bağımsız araştırmacılar, istismarcı davranış kalıplarını ve olası temel nedenlerin ele alınabileceği noktaları belirlemede rol oynar; araştırmacılar aynı zamanda yönetim sisteminin nasıl işlediğine dair bağımsız bir inceleme sağlayabilmelidir. Bağımsız kurumlar ve araştırmacılar, toplumsal cinsiyet eşitliği değerlendirmeleri, denetimler, soruşturmalar ve platformların uygulamaları ve faaliyetlerine ilişkin diğer rapor türleri de dâhil olmak üzere insan hakları durum tespitini destekleyebilir. Araştırmacılar, cinsiyete ve diğer ilgili kesişen faktörlere (ırk, etnik köken, yaş, sosyoekonomik durum, engellilik vb. gibi) dayalı olarak ayrıştırılmış verileri toplayabilmeli ve analiz edebilmelidir. Bu, dijital platformların hassas ve marjinal durumdaki farklı gruplar üzerindeki eşitsizliklerin, önyargıların ve farklı etkilerinin belirlenmesine yardımcı olur.

38. Medya kuruluşları, doğruluk kontrol kuruluşları ve bu kurumlardaki profesyoneller önemli paydaşlardır ve gözetim işlevlerini yerine getirirken ifade özgürlüğü, bilgiye erişim ve diğer insan haklarının kullanılmasını teşvik etmede rol oynarlar. Bu nedenle, dijital bilgi ekosistemine olumlu katkıda bulunan aktif katılımcılar olarak rollerini kabul ederek medyayı ve profesyonellerini düzenleme sürecine dâhil etmek gerekmektedir. Dijital platformlar ile güvenilir haber kaynakları arasında kurulacak yapıcı bir ilişki, dijital platformların kamu yararına bilgi sağlamadaki rolünü artıracaktır.

39. Eğitimciler ve bakıcılar, gençlerin ve her yaşta öğrencinin, güvenilir bilgiyi nasıl arayacakları ve anlayacakları ve çevrim içi ortamda başkalarıyla nasıl saygılı bir şekilde etkileşim kuracakları da dâhil olmak üzere daha geniş dijital ortamı anlamalarına yardımcı olma konusunda kritik bir role sahiptir. Teknoloji hızla değişirken yaşam boyu öğrenmenin sağlanmasında da bir rol vardır.

40. Mühendisler, veri bilimcileri ve platform hizmet ve ürünlerinin oluşturulmasında görev alan teknik topluluk, tasarladıkları ve geliştirdikleri ürün ve hizmetlerin insan hakları, riskleri ve etik etkilerini anlama konusunda bir role sahiptir²⁴.

41. Tüm bu paydaşlar, yönetim sisteminin geliştirilmesi ve işletilmesine ilişkin istişarelerde aktif rol almalıdır. Paydaşlar arasında iş birliği ve diyalog teşvik edilmelidir. Fikir, bilgi ve perspektif alışverişi için yapıcı tartışmalar ve müzakereler yapılmalıdır. Çalışma grupları, görev

²⁴ Teknik standart belirleme ve insan hakları arasındaki ilişkiye dair OHCHR raporu, A/HRC/53/42.

güçleri veya danışma komitelerinin oluşturulması, düzenleyici tekliflerin şekillendirilmesinde aktif katılım için fırsatlar sağlar.

Yönetişim sistemi

42. Dijital yönetim ekosistemi, dünya çapında bir dizi farklı paydaş, organ ve düzenleyici düzenlemeden oluşmaktadır. Seçimler veya veri koruma gibi bazı mevcut yönetim sistemlerinin dijital çağın getirdiği değişiklikler ve zorluklara uygun olarak yorumlanması ve değerlendirilmesi gerekirken, dijital platformları doğrudan düzenlemek için çeşitli bağlamlarda yeni yönetim sistemleri de oluşturulmaktadır. Her halükârda, bu düzenleyici mekanizmaların ifade özgürlüğü ve bilgiye ve çeşitli kültürel içeriğe çevrim içi erişim üzerinde derin etkileri olabilir.

43. Mevcut Kılavuz İlkeler, biçimi veya alanı ne olursa olsun, dijital platformlardaki içeriğin yönetimine değinen çeşitli süreçlere ilgili olduğu ölçüde uygulanabilecek kapsayıcı ilkeleri vurgulamaktadır. Kapsamlı bir yönetim sisteminin, dijital ekosistemdeki farklı paydaşların karşılaştığı zorlukları ele almak için çeşitli tamamlayıcı düzenleyici düzenlemelerden etkili bir şekilde yararlanabileceğini göstermektedir.

44. Kılavuz İlkeler, dijital platformların yönetimine yönelik çok paydaşlı bir yaklaşım çağrısında bulunmaktadır. Bu yaklaşım, ilgili tüm paydaşların (kapsam dâhilindeki platformlar da dâhil olmak üzere) belirlenmesi, kapsayıcı katılımın teşvik edilmesi, dengeli temsilin sağlanması, şeffaflık ve hesap verebilirliğin sağlanması, iş birliğine dayalı karar alma ve diyalogun teşvik edilmesi, yinelemeli bir sürecin kolaylaştırılması, paydaşlar arasında

uygulama çabalarının koordine edilmesi ve periyodik değerlendirme ve gözden geçirme yapılması gibi hususları içerebilir.

45. Bağlama bağlı olarak, dijital platformların yönetişimine yönelik hesap verebilirlik ve uyum mekanizmaları, farklı düzenleyici düzenlemeler içerisinde tamamlayıcılık ve yakınsama içerebilir, örneğin

a. **Kuralların, endüstri çapındaki kurumlar veya sosyal medya konseyleri gibi devlet dışı aktörler tarafından denetlenip uygulanabildiği öz düzenleyici yapılar ve mekanizmalar.**

b. **Bazı durumlarda davranış kurallarına yasal güç kazandırılarak düzenleme işlevi görebileceği ortak düzenleyici yapılar ve mekanizmalar.**

c. **Bir veya daha fazla bağımsız düzenleyicinin platformlar için kurallar belirleme konusunda nihai kararları aldığı yasal düzenleyici çerçeveler.**

46. Bu ortamın karmaşıklığının bilincinde olarak, mevcut Kılavuz İlkeler çok çeşitli yönetim biçimlerine uygulanmak üzere tasarlanmıştır. Bazı alanlarda öz ve ortak düzenleyici mekanizmalar için uygun olmayan alanların ele alınması için yasal düzenleyici çerçevelere ihtiyaç duyulabileceğini belirtmek önemlidir. Bu tür çerçeveler her zaman resmî düzenleyici makamların bağımsızlığını sağlamalı ve Kılavuz İlkelerin amacı doğrultusunda her zaman insan haklarını korumalıdır.

Yönetişim sistemlerinin ilkeleri

47. İlk olarak, **şeffaflık** ortak ve kapsayıcı bir ilke olmalıdır. Tüm yönetim sistemlerinde, dijital platformların platformlarındaki içeriği denetlemek ve düzenlemek için kullandıkları şartlar, sistemler ve süreçlerin yanı sıra bu Kılavuz İlkeler ve BM İş Dünyası ve İnsan Hakları Rehber İlkeleri hükümleri doğrultusunda insan haklarına ilişkin her türlü durum tespiti konusunda şeffaf olmaları beklenmektedir. Sistemlerinin ve süreçlerinin hizmet şartlarını nasıl yerine getirdiğini ve bunların etkili bir şekilde uygulanıp uygulanmadığını ve bunların insan haklarına ilişkin uluslararası standartlarla tutarlı olup olmadığını açıklayabilmelidirler.

48. Platformların dışındaki yönetim sistemleri ve prosedürleri de şeffaf olmalıdır. Herhangi bir harici düzenleyici eylem önerilmeli, açık ve geniş bir şekilde tartışılmalı ve nihayetinde kararların yetki ve sorumlulukları açık ve net bir şekilde tanımlanarak kamu gözetimi altında yürütülmelidir.

49. İkinci olarak, ortak bir düzenleyici ilke, farklı çıkarlar arasındaki **kontrol** ve **dengelerin** resmî olarak kurumsallaştırılması gerektiğidir. Yönetişim sistemleri, tüm düzenleme biçimleri ve bunların kombinasyonlarında her zaman çok paydaşlı bir yaklaşıma sahip olmalıdır. Bu, toplumsal cinsiyet eşitliği ve kesişen perspektifler de dâhil olmak üzere farklı çıkar ve değerleri en iyi şekilde temsil edebilecek tüm paydaşlar arasında geniş ve kapsayıcı katılımın sağlanması anlamına gelir. Çok paydaşlı katılım, temsil açısından ve yönetim süreçlerinin (kurallar, ilkeler ve politikalar) oluşturulması, uygulanması, izlenmesi ve gözden geçirilmesinde anlamlı olmalıdır. Kamuoyu bilinçlendirme kampanyaları, hedefli sosyal yardım, kültürel çeşitliliğe saygı ve yönetim süreçlerinde kapsayıcı dil ve formatların kullanılması etkili katılımı kolaylaştırmaktadır.

50. Üçüncü olarak, yönetim süreçleri tüm paydaşlara, özellikle de önerilen bir yapı veya düzenleme türünden etkilenen gruplara **açık** ve **erişilebilir** olmalıdır. Kamuya açık istişareler, açık oturumlar ve çevrim içi platformlar, kamusal girdi ve geri bildirim fırsatları sağlamak için kullanılmalıdır. Kırılganlık ve marjinalleşme durumundaki grupların yanı sıra kadınlar ve kız çocuklarının endişeleri karar alma sürecinde yeterince temsil edilmelidir.

51. Yönetişim sistemi, dijital platformların çocuklarla aktif bir şekilde etkileşim kurmasını, ifade özgürlüklerini ve diğer haklarını korumasını, uygun güvenceleri uygulamasını ve ürün ve hizmet geliştirirken onların görüşlerini dikkate almasını sağlamalıdır.

52. Yönetişim sistemleri aynı zamanda bağımsız haber medyasına yatırım da dâhil olmak üzere medya ile diyalogu teşvik etmeli ve medyanın sürdürülebilirliğini, çeşitliliğini ve çoğulculuğunu desteklemek için veri sağlayarak ve eylemleri destekleyerek medya ekosistemini desteklemelidir.

53. Dördüncü olarak, **farklı uzmanlıkların** dâhil edilmesi tüm düzenleyici düzenlemelerin ortak bir özelliği olmalıdır. Yönetişim sistemi, paydaşların insan hakları çerçevelerini anlamak ve teknolojik gelişmeleri dikkate almak için eğitim ve düzenleyici araçlar yoluyla gerekli kapasiteye sahip olmalarını gerektirir. Bilinçli kararlar almak ve bu Kılavuz İlkeleri uygulamak için gerekli kapasiteye ve teknik bilgiye sahip olmalıdırlar. Her yönetim sistemi, yeni ve gelişmekte olan teknolojilerle ilgili risk ve fırsatları kamuoyuna bildirmeye ve değerlendirmeye teşvik edilmelidir.

54. Yönetişim sistemleri içindeki paydaşlar, yetki alanları arasında düzenleyici uzmanlık ve bilgiyi paylaşmalıdır. Ulusal, bölgesel ve küresel yönetim sistemleri, ifade özgürlüğü, bilgiye erişim ve diğer insan haklarını koruma hedefine ulaşmak için iş birliği yapabilmeli ve

uygulamaları paylaşabilmeli, aynı zamanda uluslararası insan hakları hukuku ve standartları kapsamında izin verilebilir şekilde kısıtlanabilecek içerikleri de ele alabilmelidir.

55. Beşinci olarak, yönetim sistemi, dijital platformların, kültürel mal ve hizmetlerin yaratılması, üretilmesi, dağıtılması, yayılması, erişilmesi ve bunlardan çevrim içi olarak yararlanılmasında **kültürel çeşitliliğin ve kültürel ifadelerin çeşitliliğinin korunmasını ve teşvik edilmesini** ve bunların adil bir şekilde keşfedilebilirliğinin ve temsilinin sağlanmasını temin etmelidir.

Hesap verilebilirlik ve uyumluluk

56. Düzenleyici düzenlemeler, mevcut yerel kaynaklar ve dikkat edilmesi gereken temel öncelikler (örneğin, öncelikle seçimler, kamu sağlığı, reklamcılık veya veri koruma vb. konuların ele alınıp alınmayacağı) dikkate alınarak etkili ve sürdürülebilir olmalıdır. Her türlü düzenleme için bağımsız gözetim gereklidir. Düzenleme geliştirme süreci açık, şeffaf ve kanıta dayalı olmalıdır.

57. 85-129. paragraflarda açıklanan beş ilkeye uygun olarak, uluslararası insan hakları hukuku ve standartları uyarınca izin verilebilir şekilde kısıtlanabilecek içeriklerle ilgilenirken kendi politikalarına uymadığı veya ifade özgürlüğünü ve bilgiye erişimi koruma görevlerini yerine getirmediği düşünülen dijital platformlar, yönetim sistemi içindeki ilgili organlara karşı sorumlu tutulmalı ve gerekli usule uygun güvencelerle birlikte orantılı yaptırım tedbirlerine tabi tutulmalıdır.

58. **Özdenetim sistemleri** tamamlayıcı olabilir ve diğer düzenleme biçimleriyle birleşebilir. Dijital platformların öz düzenleyici kurallara, politikalara veya normlara uygunluğunu değerlendiren bağımsız periyodik zorunlu denetimler içermelidir. Bu tür denetimler doğrudan endüstri veya bireysel dijital platformlar tarafından finanse edilmemelidir, ancak bu kuruluşlar üzerindeki vergiler bu tür uygulamaların maliyetlerini karşılamaya yardımcı olabilir. Denetimler, çıkar çatışması olan veya çıkar çatışması varmış gibi görünen herhangi bir kişi veya kuruluş tarafından da yapılmamalıdır. Denetimin şartları ve sonuçları kamuoyu yorumuna açık olmalıdır.

59. **Ortak düzenleyici yapılar** ifade özgürlüğü, bilgiye erişim ve diğer insan hakları için gerekli ortamı sağlayan yasal bir çerçeve sunmalıdır. Birlikte düzenlemede, düzenleyici rol endüstri ve diğer paydaşlar ile hükümet veya resmî bağımsız düzenleyici makamlar veya kurumlar arasında paylaşılmalıdır. İlgili kamu makamlarının rolü, ortak düzenleme planının

tanınmasını, süreçlerin denetlenmesini ve planın finanse edilmesini (muhtemelen platformlar üzerindeki vergiler yoluyla) içerir. Ortak düzenleme, üzerinde mutabık kalınan hedeflere ulaşılamaması durumunda para cezaları gibi devlet tarafından uygulanan cezaların uygulanmasına imkân tanınmalıdır.

60. İfade özgürlüğünü etkileyebilecek konuları ele alan dijital platformlara yönelik **yasal düzenlemeler**, ancak bu düzenlemelerin uygulanmasında yer alan düzenleyici kurumların karar alma süreçlerinde bağımsızlık olması halinde düşünülmelidir. Bu tür bir düzenleme, münferit içerik parçalarının yasallığını belirlemekten ziyade, içerik moderasyonu ve küratörlüğüne yönelik sistem ve süreçlere odaklanmalı ve yasada bir dayanağı olmalı (yani, yeterince tanımlanmış olmalı), ICCPR Madde 19 (3) kapsamında meşru bir amaç gütmeli ve gerekli ve orantılı olmalıdır.

61. Yasal düzenlemede çok paydaşlı yaklaşım, aşağıdaki düzenlemede yansıtılmalıdır:

a. **Resmî bağımsız düzenleyici kurumlar da dâhil olmak üzere ilgili Devlet makamları, katılımcı ve kapsayıcı yasama süreçleri yoluyla düzenlemenin meşru amacını belirler.**

b. **Dijital platformlar resmî düzenleyici makamlara kamuya açık raporlama yapar.**

c. **Sivil toplum kuruluşları, sanatçılar, bağımsız araştırmacılar ve diğer ilgili kurumlar kural koyma sürecine girdi sağlar, denetime katkıda bulunur ve kurumsallaşmış katılım ve inceleme yoluyla gerekli kontrol ve dengeleri sağlar.**

62. Belirli içerik parçalarının yasallığına ilişkin her türlü özellikli karar, gerekli süreci takip etmeli ve tarafsız ve bağımsız bir yargı organının incelemesine açık olmalıdır.

63. Her durumda, içeriğe ilişkin değerlendirmeler, ICCPR Madde 19 (3)'te²⁵ belirtilen ifade özgürlüğüne yönelik meşru kısıtlamalara ilişkin üç bölümlü teste ve ICCPR Madde 20 (2)'de belirtilen ayrımcılık, düşmanlık veya şiddete teşvik teşkil eden nefret savunuculuğunun uygulanabilir olduğu hallerde dâhil olmak üzere Rabat Eylem Planı'nda²⁶ belirtilen bu tür içeriğin tanımlanmasına yönelik altı maddelik eşik testi de yasaklanmasına uygun olmalıdır.

64. Her yasal düzenleyici müdahale kanıta dayalı, orantılı olmalı ve platformun kararın alındığı tüm gerçeklere ve değerlendirmelere erişiminin sağlanması da dâhil olmak üzere usule ilişkin

²⁵ UNESCO. 2021. "İfade Özgürlüğünün Meşru Sınırları: Üç Parçalı Test." <https://www.youtube.com/watch?v=Wg8fVtHPDag>.

²⁶ UNESCO. 2021. "Nefrete Teşvikin Yasaklanmasına İlişkin Rabat Eylem Planı." <https://www.unesco.org/archives/multimedia/document-5554-eng-3>.

güvenceler içermelidir. Bu süreç, müdahalenin sürdürülebilirliği, etkinliği ve etkisine ilişkin daha geniş bir bakış açısını dikkate alarak birden fazla paydaş grubunu içermelidir. Kanıta dayalı bir süreç çağrısı, insan haklarını korumak için gerekli düzenleyici eylemleri geciktirmek için bir bahane olamaz.

65. Platformlar da dâhil olmak üzere ilgili tüm paydaşların, uygunsuzluk kararına karşı beyanda bulunma ve/veya itiraz etme imkânı olmalıdır. Düzenleyici sistemin, yaptırım tedbirlerini yayınlaması ve bunlara ilişkin istişarede bulunması ve bir platformu belirli tedbirleri uygulamaya yönlendirmeden önce gerekli süreci takip etmesi gerekmektedir.

Düzenleme kapsamındaki dijital platformların tanımlanması

66. Yasal düzenleme kapsamında olması gereken dijital platformları tanımlarken düzenleyici otoriteler, belirli bir yetki alanında ilgili mevcudiyete, boyuta ve pazar payına sahip olan platformları belirlemelidir. Bunlar, savunmasız ve marjinalleştirilmiş gruplar da dâhil olmak üzere insan haklarına ve demokratik kurumlara yönelik oluşturdukları riskin bağımsız bir değerlendirmesi yoluyla belirlenmelidir²⁷. Kapsamın tanımı mahremiyet hakkını korumalı ve şifreleme veya diğer mahremiyeti koruyan teknolojilere yönelik korumaların zayıflamasına yol açmamalıdır.

67. Bölgesel ve yargısal gerçekleri yansıtacak şekilde, kapsam dâhilindeki şirketleri belirlemek için aşağıdaki kriterler dikkate alınabilir:

a. Nüfusun önemli bir kısmı ve/veya kırılabilirlik ve marjinalleşme durumundaki gruplar üzerinde etkisi olması en muhtemel platformlara odaklanarak **boyut ve erişim** sağlanmalıdır.

b. **Pazar payı**, baskın platformların tüm bilgi ekosistemi üzerindeki önemli etkisinin kabul edilmelidir. Kılavuz İlkelerin uygulanması, en fazla potansiyel etkiye sahip dijital platformların orantılı bir şekilde kapsanmasını sağlarken, yeni kurulan şirketleri ve yeni girenleri cezalandırmaktan kaçınılmalıdır. Tüm platformların genel ilkelere uyması beklenirken, bu Kılavuzun 85-129. paragrafları kapsamındaki özel raporlama yükümlülükleri, öncelikle bunlara uyma kapasitesi daha yüksek olan daha büyük platformlar için geçerli olabilir.

c. **İşlevsellik ve özellikler**, farklı hizmetlerin içeriğinin görünürlüğü, üzerindeki etkisi ve yönü ile ilgili farklılıklarının bilincinde olarak. Risk, platformun kullanıcı tabanı, sahiplik biçimleri, iş modeli, işlevselliği ve gerçek zamanlı gönderi, viral olma potansiyeli gibi özelliklerine göre

²⁷ Platformların sistemik riskinin belirlenmesine yönelik tamamlayıcı bir kılavuz, bu Kılavuz İlkelerin operasyonel hale getirilmesi için bir yardımcı olarak geliştirilebilir.

belirlenebilir, hacmi, dağıtım hızı, gerçeğe uygunluk ve içeriğin ne ölçüde içerik denetleme süreci olmaksızın yayınlanabilir²⁸.

Bağımsız Düzenleyici Kurumların Özellikleri

68. Yasal düzenlemede, resmî düzenleyici kurumlar, yürütme aygıtının bir parçasını oluşturmakla birlikte, hükümetten tamamen bağımsız olmalı ve görevlerini yerine getirme konusunda öncelikle yasama organlarına karşı sorumlu olmalıdır²⁹. Bu, platformlardaki içerikle meşru bir ilgisi olan mevcut düzenleyici kurumlar (seçim yönetimi kurumları, reklamcılık kurumları, çocuk koruma kurumları, veri ve gizlilik komisyonları, rekabet kurumları gibi) ve kurulabilecek yeni özel veya koordinatör düzenleyici kurumlar için geçerlidir.

69. Tek başına ya da ortaklaşa platform düzenlemesi yapan tüm yasal organlarla ilgili olarak, doğrudan yasama organına rapor veren bağımsız bir organ tarafından periyodik inceleme³⁰ yapılmalıdır. Yetkililerin yetkilerini aştığına, makul olmayan bir şekilde hareket ettiğine veya önyargılı ya da orantısız bir şekilde davrandığına inanılması halinde, yasal müdahaleler de mahkemelerde incelemeye tabi tutulmalıdır.

70. Resmî düzenleyici kurumların bağımsız olması ve ekonomik, siyasi ya da diğer baskılardan uzak olması gerekir. Yetkileri ve görevleri kanunla belirlenmelidir. Ayrıca uluslararası insan haklarına uygun olmalı ve toplumsal cinsiyet eşitliği standartlarını desteklemelidirler.

71. Resmî düzenleyici kurumlar sorumluluklarını etkin bir şekilde yerine getirebilmek için yeterli finansman ve uzmanlığa sahip olmalıdır. Finansman kaynakları da açık, şeffaf ve herkes tarafından erişilebilir olmalı ve hükümetin takdirine tabi olmamalıdır.

²⁸ Risk temelli düzenlemeler, kural/standart koyucunun kendi görev alanıyla ilgili riskleri değerlendirmesine ve risk düzeyine uygun olarak gereken müdahale düzeyine dayanır. Eğer bir aktör düşük riskli bir faaliyette bulunuyorsa, düzenleme buna uygun olarak kolaylaştırılacak ve daha düşük uyum gereklilikleri sağlanacaktır." https://www3.weforum.org/docs/WEF_Pathways_to_the_Regulation_of_Crypto_Assets_2023.pdf.

²⁹ Dünya Bankası, bağımsız düzenleyici modelinin temel özelliğinin karar alma bağımsızlığı olduğunu belirtmiştir. UNESCO tarafından hazırlanan yayın düzenlemesine ilişkin yol gösterici bir belge (Salomon, Eve. Guidelines for broadcasting regulation. 2006) de "bağımsız bir otoritenin (yani yetki ve sorumlulukları bir kamu hukuku aracında belirtilen ve kendi kaynaklarını yönetme yetkisine sahip olan ve üyeleri bağımsız bir şekilde atanmış ve haksız yere görevden alınmaya karşı kanunla korunan bir otorite) kamu yararına tarafsız bir şekilde hareket etmek ve siyasi veya sektörel çıkarların yersiz etkilerinden kaçınmak." Tam metin için referanslar için bu Kılavuzun ekine bakınız.

³⁰ İnceleme, düzenleyici sistemin kararlarının insan haklarından yararlanmayı nasıl etkileyebileceğine özellikle vurgu yapılmalıdır.

72. Platformlardaki içerik konusunda çalışan resmî düzenleyici kurumların yönetim yetkilileri veya üyeleri şunları yapmalıdır:

- a. **Katılımcı, şeffaf, ayrımcı olmayan, bağımsız ve liyakate dayalı bir süreçle atanmalıdır.**
- b. **Bağımsız bir organa (yasama, yargı, dış konsey veya bağımsız bir kurul/kurullar olabilir) karşı hesap verebilir olmalıdır.**
- c. **Uluslararası insan hakları hukuku ve dijital ekosistem konularında ilgili uzmanlığı içermelidir.**
- d. **Bağımsız bir organa - ideal olarak yasama organına - yıllık bir kamu raporu sunmalı ve organı gerekçeli görüşleri hakkında bilgilendirmek de dâhil olmak üzere bu rapora karşı sorumlu tutulmalıdır.**
- e. **Olası çıkar çatışmalarını kamuoyuna açıklamak ve her türlü hediye veya teşviki beyan etmelidir.**
- f. **Görevlerini tamamladıktan sonra, “döner kapılar” olarak bilinen riskten kaçınmak amacıyla, makul bir süre boyunca, kendi düzenlemelerine tabi olan kişilerle çalışmamalı veya onlara ücretli hizmet sunmamalıdır.**

73. Resmî düzenleyici makamlar, dijital platformlardan hizmet şartlarının uygulanmasına ilişkin periyodik raporlar sunmalarını talep edebilmeli ve kendi politikalarına uymadığı veya ifade özgürlüğü ile bilgiye ve çeşitli kültürel içeriğe erişimi koruma sorumluluklarını yerine getirmediği düşünülen dijital platformlara karşı yaptırım uygulayabilmelidir. Bir şikâyet süreci oluşturabilmeli, bağlayıcı olan veya olmayan kamuya açık tavsiyelerde bulunabilmeli ve uluslararası insan hakları standartlarına dayalı olarak insan haklarının geliştirilmesi ve bu haklara saygı gösterilmesi için platformlara şeffaf ve uygun direktifler verme yetkisine sahip olmalıdırlar.

Medya ve bilgi okuryazarlığı³¹

74. Medya ve bilgi okuryazarlığı, kullanıcıların çevrim içi etkileşimde buldukları bilgiler hakkında eleştirel düşüncelerini sağlayan geniş bir beceri yelpazesini kapsar. Medya ve bilgi

³¹ UNESCO'nun "Medya ve bilgi okuryazarlığı: Politika ve strateji kılavuzları."
<https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000225606>.

okuryazarlığı, dijital platformlar da dâhil olmak üzere tüm paydaşların kendi rollerini etkin bir şekilde oynamalarını sağlamak için yönetim sistemi aracılığıyla özel olarak ele alınmalıdır.

75. Medya ve bilgi okuryazarlığı, yönetim sistemi içindeki paydaşlar ortak bir vizyonu paylaştıklarında ve bilgi ve kaynak paylaşımı yoluyla bunu başarmak için iş birliği içinde çalıştıklarında en etkili şekilde başarılacaktır. Medya ve bilgi okuryazarlığı programları, mevcut ve gelişmekte olan medya ve bilgi teknolojilerinin mevcudiyetine duyarlı olmalıdır, böylece vatandaşlar toplumlarına aktif olarak katılmak için bunların kullanımından tam olarak faydalanabilirler.

76. Medya ve bilgi okuryazarlığı programları kullanıcıların güçlendirilmesine vurgu yapmalı ve okullar, üniversiteler, araştırma kurumları, kütüphaneler, arşivler, müzeler, medya şirketleri, yayıncılar, istatistik kurumları ve daha fazlası dâhil olmak üzere tüm bilgi sağlayıcılarla ve çeşitli medya türlerinde içerikle eleştirel ve etkili bir şekilde etkileşime girmelerini sağlayacak bilgi ve becerilere sahip olmalarını sağlamalıdır. Medya ve bilgi okuryazarlığı programları yalnızca koruma veya dijital güvenlik becerilerini vurguladığında, dijital platformların kullanımına aşırı kısıtlamalar getirilmesine yol açabilir. Bununla birlikte, UNESCO ve diğer uluslararası kuruluşlar tarafından yayınlanan en iyi uygulamalara dayanarak, uluslararası insan hakları hukuku ve standartları kapsamında izin verilebilir şekilde kısıtlanabilecek içeriği belirlemek için kullanıcıların atabileceği belirli adımlara öncelik vermelidirler.

77. Medya ve bilgi okuryazarlığı programları kültürel çeşitliliği, sosyal içermeyi ve küresel vatandaşlığı teşvik etmeli ve medya ve bilgi içeriğinin yaratılması ve eleştirel kullanımına dâhil olan kişilerle olmayanlar arasındaki “katılım uçurumunu” azaltmayı amaçlamalıdır. Medya ve bilgi okuryazarlığı programları aynı zamanda toplumsal cinsiyet eşitliğini ve kadınların güçlendirilmesini teşvik etmeli ve kırılganlık ve marjinalleşme durumundaki grupların katılımı için fırsatlar sağlamalıdır.

78. Hükümetler, özellikle kırılganlık ve marjinalleşme durumundaki tüm grupların yanı sıra kadınlar ve kız çocukları gibi kullanıcılar için çevrim içi güvenlik becerileri de dâhil olmak üzere medya ve bilgi okuryazarlığının teşvik edilmesini her zaman göz önünde bulundurmalıdır. Bu, kullanıcıların içerik ve teknolojilerle eleştirel bir şekilde etkileşime girmelerini, dijital dönüşümün damgasını vurduğu hızla gelişen medya ve bilgi ortamında gezinmelerini, insan haklarını teşvik etmelerini ve ilgili zorluklar karşısında dayanıklılık geliştirmelerini sağlar.

79. Hükûmetler, özellikle eylemleri çocuklar üzerinde doğrudan veya dolaylı etkiye sahip olanlara odaklanarak, ifade özgürlüğü hakkı da dâhil olmak üzere dijital ortamda çocuk hakları konusunda bilgi yaymalı ve bilinçlendirme kampanyaları yürütmelidir. Dijital ürün ve hizmetlerle ilişkili fırsat ve risklerle ilgili olarak çocuk hakları konusundaki bilgilerini artırmak için çocuklara, ebeveynlere ve bakıcılara, genel kamuoyuna ve politika yapıcılara yönelik eğitim programlarını kolaylaştırmalıdır. Bu tür programlar, çocukların dijital ürün ve hizmetlerden nasıl faydalanabilecekleri ve dijital beceriler de dâhil olmak üzere medya ve bilgi okuryazarlıklarını nasıl geliştirebilecekleri hakkında bilgi içermelidir.

80. Platformlar, kullanıcıları güçlendirmek ve çevrim içi güvenlik eğitimi de dâhil olmak üzere medya ve bilgi okuryazarlığı yoluyla ifade özgürlüğünü ve bilgiye erişimi koruyan elverişli bir çevrim içi ortamı teşvik etmek için açık ve kamuya açık bir strateji oluşturmalıdır. Dijital platformda, tüm kullanıcıların, özellikle de kırılganlık ve marjinalleşme durumundaki grupların dijital okuryazarlığının nasıl geliştirileceğine odaklanılmalı ve ürün geliştirme ekiplerinde bu konu üzerinde düşünülmelidir.

81. Dijital platformlar, platformun kendi ürün ve hizmetleri ile ilgili dijital okuryazarlığın yanı sıra ilgili süreçler de dâhil olmak üzere tüm kullanıcıların medya ve bilgi okuryazarlığını geliştirmek için yeterli kaynak ayırmalıdır. Bu, özellikle kullanıcıların belirli bir platformun içeriği sunma, küratörlüğünü yapma, tavsiye etme ve/veya işaretleme yöntemlerini (aşağıdaki 3. ve 4. İlkeler kapsamında özetlenen adımlarla da bağlantılıdır) ve kullanıcıların uluslararası insan hakları hukuku ve standartları kapsamında izin verilebilir şekilde kısıtlanabilecek içeriği belirlemek için atabilecekleri belirli adımları anlamalarını geliştirmeye odaklanmalıdır.

82. Platformlar, ürün geliştirme ekiplerini, çevrim içi güvenlik de dâhil olmak üzere medya ve bilgi okuryazarlığı konusunda, kullanıcı güçlendirme perspektifinden ve uluslararası standartlara dayalı olarak eğitmeli ve hem dâhili hem de bağımsız izleme ve değerlendirme mekanizmalarını uygulamaya koymalıdır.

83. Hem Hükûmetler hem de dijital platformlar medya ve bilgi okuryazarlığı programlarını, medya ve bilgi okuryazarlığından sorumlu kamu yetkilileri, kırılganlık ve marjinalleşme durumundaki gruplarla çalışan akademik sivil toplum kuruluşları, araştırmacılar, kütüphaneciler, öğretmenler, uzman eğitimciler, gazeteciler, sanatçılar ve kültür profesyonelleri dâhil ancak bunlarla sınırlı olmamak üzere platformlardan bağımsız kuruluşlar ve çeşitli uzmanlarla yakın iş birliği içinde uygulamalıdır. Medya ve bilgi okuryazarlığı konusunda mevcut birçok UNESCO aracında belirtildiği üzere, kullanıcılar, kullanıcı

olmayanlar ve kırılganlık ve marjinalleşme durumundaki gruplardan izleyiciler için özel önlemler alınmalıdır.

84. Hükûmetler ve dijital platformlar iş birliği yapmalı ve kullanıcıların, ifade özgürlüğü ve bilgiye erişim haklarının kullanılmasında medya ve bilgi okuryazarlığının rolü de dâhil olmak üzere, çevrim içi ve çevrim dışı haklarını anlamalarını sağlamalıdır.

İlke 1. Platformlar insan hakları konusunda durum tespiti yapar

İnsan hakları güvenceleri ve risk değerlendirmeleri

85. Her türlü düzenleyici düzenlemede, dijital platformlar, insan hakları ve toplumsal cinsiyet eşitliği etki değerlendirmelerinin³² yanı sıra risk azaltma önlemleri³³ de dâhil olmak üzere, insan hakları durum tespitinin devamlılığını sağlamak için oluşturdukları sistemleri veya süreçleri gösterebilmelidir.

86. BM İş Dünyası ve İnsan Hakları Rehber İlkeleri de dâhil olmak üzere uluslararası insan hakları standartları doğrultusunda, platformlar faaliyetlerinin insan hakları üzerindeki mevcut veya potansiyel etkilerini tespit etmek ve ele almak için periyodik risk değerlendirmeleri yapmalıdır. Dijital platformlar, insan hakları risk değerlendirme süreçlerini uygularken,

³² Bkz. 18 Ekim 2021 tarihli "Düşünce ve İfade Özgürlüğünün Geliştirilmesi ve Korunması Özel Raportörü Irene Khan'ın Açıklaması". BM İş Dünyası ve İnsan Hakları Rehber İlkeleri doğrultusunda, "sosyal medya şirketleri, kadınları ve toplumsal cinsiyete eşitliğine uymayan kişileri etkileyen sistemik riskleri belirlemek ve azaltmak için düzenli olarak insan hakları ve toplumsal cinsiyet eşitliği etki değerlendirmeleri yapmalıdır. Platformları uluslararası insan hakları standartları doğrultusunda güvenli ve toplumsal cinsiyeti kapsayıcı hale getirmeli, etkili güvenlik politikaları ve araçları benimsemeli, algoritmalar da dâhil olmak üzere anlamlı şeffaflık sağlamalı ve yeterli çözüm yolları sunmalıdırlar." <https://www.ohchr.org/en/statements/2022/02/statement-irene-khan-special-rapporteur-promotion-and-protection-freedom-opinion>.

³³ İnsan hakları etki değerlendirmeleri, şirketlerin politikalarının etkileyebileceği tüm insan haklarını içermelidir. Bu haklar arasında ifade özgürlüğü, bilgiye erişim ve mahremiyet gibi medeni ve siyasi hakların yanı sıra ekonomik, sosyal ve kültürel haklar, şiddetten uzak olma hakkı ve kamusal hayata katılım hakkı da yer almaktadır.

herhangi bir ürün veya hizmetin kullanıcı edinme veya katılım amacının ötesinde kullanıcı davranışını nasıl etkilediğini göz önünde bulundurmalıdır.

87. Risk değerlendirmeleri, dijital platformlarda karar alma süreçleri için bir dayanak noktası olmalı, hizmetlerinin tasarımı ve işleyişine ilişkin yaklaşımı ve kalan riski ele almak ve insan haklarını, ayrımcılık yapmamayı ve eşit muameleyi korumak için uyguladıkları hafifletmeleri bilgilendirmelidir. Ayrıca, risk yönetimine ilişkin sorumluluklar açıkça belirlenmeli ve en üst düzeylerde sahiplenilmeli ve risk yönetimi faaliyetleri düzenli olarak üst düzey karar alıcılara raporlanmalıdır.

Asgari olarak, insan hakları ve risk değerlendirmeleri aşağıdaki durumlarda yapılmalıdır:

a. Önemli tasarım değişiklikleri, önemli politika kararları (varsa reklam sistemiyle ilgili olanlar da dâhil), operasyonlardaki değişiklikler veya yeni faaliyetler ya da ilişkiler/ortaklıklar öncesinde.

b. Kadınlar ve kız çocukları, gazeteciler, sanatçılar, insan hakları savunucuları ve çevre savunucularının yanı sıra kırılganlık ve marjinalleşme durumundaki tüm grupların haklarını korumak için düzenli olarak³⁴.

c. Seçim süreçlerinin bütünlüğünü korumak için³⁵.

d. Acil durumlara, krizlere veya çatışmalara ya da faaliyet ortamındaki önemli değişikliklere yanıt olarak³⁶.

89. İnsan hakları durum tespiti sürecinde platformlar, kırılganlık ve marjinalleşme durumundaki gruplara yönelik belirli riskleri belirlemek için çeşitli paydaşlarla anlamlı bir etkileşim sağlamalıdır. Dijital platformların bu değerlendirmelerin nasıl yapılandırılacağı konusunda uzman ve bağımsız girdilere açık olması kritik önem taşımaktadır.

90. Platformlar, en başından itibaren, platform politikalarını ve süreçlerini bilgilendirmek üzere, taciz veya istismara maruz kalanlar, onların temsilcileri, kırılganlık ve ötekileştirme durumundaki gruplardan kullanıcılar, kadınlar ve kız çocukları, gazeteciler ve sanatçılar da dâhil olmak üzere kullanıcıları dinlemek, onlarla etkileşim kurmak ve onları sürece dâhil etmek için alanlar yaratmalıdır. Bu, uluslararası insan hakları hukuku ve standartları kapsamında izin

³⁴ Bkz. Bağlama özgü hükümler, par. 126.

³⁵ Bakınız Bağlama özgü hükümler, par. 127-37.

³⁶ Bakınız Bağlama özgü hükümler, par. 138-40.

verilebilir şekilde kısıtlanabilecek içeriklerin belirlenmesi ve bunlara karşı koyulmasının yanı sıra değerlendirilen risklerin ele alınmasına yönelik fırsat ve çözümleri de içerebilir.

İlke 2. Platformlar, platform tasarımı, içerik moderasyonu ve içerik küratörlüğü de dâhil olmak üzere uluslararası insan hakları standartlarına uyar

91. Dijital platformlar, insan hakları ve hukuki süreçle ilgili hususların tasarım sürecinin tüm aşamalarına ve ayrıca içerik moderasyonu ve küratörlüğü politika ve uygulamalarına entegre edilmesini sağlamalıdır.

Tasarım süreçleri

92. Yeni ürünlerin tasarımının yanı sıra dijital platformların içerik moderasyon ve küratörlük politikaları, BM İş Dünyası ve İnsan Hakları Rehber İlkeleri ve diğer yerleşik uluslararası insan hakları standartlarında belirtildiği üzere şirketlerin insan haklarına saygı gösterme sorumluluğu ile tutarlı olmalıdır.

93. Dijital platformlar, tasarım süreçlerinin yanı sıra içerik moderasyon ve küratörlük politikaları, uygulamaları ve sistemlerinde ayrımcılık yapmamayı ve eşit muameleyi sağlamalıdır. Bu, kadınları ve kız çocuklarını etkileyen önyargıların, kalıp yargıların ve ayrımcı algoritmaların veya içerik moderasyon uygulamalarının yanı sıra yerli topluluklar da dâhil olmak üzere kırılganlık ve ötekileştirme durumundaki grupların ele alınmasını da kapsar. Dijital platformlardan, geçmişleri veya yetenekleri ne olursa olsun tüm kullanıcıların hizmetlerine tam olarak katılabilmelerini ve hizmetleriyle etkileşim kurabilmelerini sağlamaları beklenmelidir.

94. Hem otomatik hem de otomatik olmayan bileşenler dâhil olmak üzere içerik moderasyon ve küratörlük sistemleri, platformun faaliyet gösterdiği tüm yargı alanlarında güvenilir ve etkili olmalı ve moderasyonu yapılan içeriğin hacmine uygun bir ölçekte olmalıdır. Buna tespit yöntemlerinde doğruluk ve ayrımcılık yapmama da dâhildir. İçerik moderasyonu ve küratörlüğü, özellikle ifade özgürlüğü ve kültürel çeşitliliği ihlal etmemek üzere, uluslararası insan hakları hukuku ve standartlarıyla tutarlı bir şekilde uygulanmalıdır.

95. Tüm bölgeler ve dillerdeki içerik moderasyon kararları şeffaf bir şekilde bağlamı, anlamı etkileyen çok çeşitli dil nüanslarını ve içeriğin dilsel ve kültürel özelliklerini dikkate almalıdır.

96. Çok dilli ortamlarda faaliyet gösteren platformlar, insan ve otomatik içerik denetiminin söz konusu ortamda konuşulan tüm ana dillerde (en azından) ve içerik hacmine uygun bir ölçekte mevcut olmasını sağlamalıdır.

97. Dijital platformlar, savunmasızlık ve marjinalleşme durumundaki gruplar da dahil olmak üzere tüm bireylerin haklarına saygı göstererek, bilinen çocuk cinsel istismarı materyallerini veya terör eylemlerinin canlı yayınlarını kaldırmak için hızlı ve kararlı bir şekilde harekete geçilmesini sağlamalıdır. Bununla birlikte platformlar, suçun soruşturulması ve kovuşturulmasında hayati öneme sahip olabilecek bu tür içeriklerin silinmemesini, aksine kolluk kuvvetleri ve araştırmacılar tarafından uygun şekilde kullanılmak üzere muhafaza edilmesini ve güvenli bir şekilde korunmasını sağlamalıdır

98. Yukarıda belirtildiği üzere, ifade özgürlüğü hakkını güvence altına almak ve içeriğe yönelik her türlü kısıtlamanın uluslararası insan hakları hukuku ve standartlarıyla, özellikle de ICCPR'nin 19 (3) ve 20. maddeleriyle tutarlı olmasını sağlamak devletin sorumluluğundadır. Bununla birlikte, dijital platformlar, içerik moderasyonu ve küratörlüğü yaparken gerçekleştirilen her türlü eylemin hizmet şartlarına ve topluluk standartlarına uygun olarak gerçekleştirildiğini gösterebilmeli ve sorumlulukları ve/veya planları karşısındaki performansları hakkında yönetim sistemine veya uygun olduğunda bağımsız yargı sistemine doğru bir şekilde rapor vermelidir.

Platformlar, içeriği kısıtlamaya yönelik tedbirleri değerlendirirken, ICCPR Madde 19 (3)'te belirtilen ifade özgürlüğüne yönelik meşru kısıtlamalara ilişkin koşulları ve ICCPR Madde 20 (2)'de belirtilen ayrımcılık, düşmanlık veya şiddete teşvik teşkil eden nefret savunuculuğunun yasaklanmasını ve Rabat Eylem Planı'nda belirtilen bu tür içeriğin tanımlanmasına yönelik altı maddelik eşik testini dikkate almalıdır.

100. Dijital platformlar, uluslararası insan hakları hukuku ve standartları kapsamında izin verilebilir şekilde kısıtlanabilecek içerikleri tespit ettiklerinde, alternatif güvenilir bilgiler sağlamak; içeriğin kaynağı hakkındaki endişeleri kullanıcılara belirtmek; toplumsal cinsiyet önyargılarını veya toplumsal cinsiyete dayalı şiddeti yansıtan içeriklere gereken özeni göstererek bu tür içeriklerin algoritmik olarak güçlendirilmesini sınırlamak veya ortadan kaldırmak; reklam gelirlerinden içerikten para kazanmamak veya içeriği kaldırmak gibi önlemler almalıdır.³⁷

İnsan içerikli moderasyon

101. İster doğrudan platformlar tarafından istihdam edilsin, isterse dış kaynaklı rollerle dışarıdan yüklenici olarak işe alınsın, insan içerik moderatörleri yeterince eğitilmeli, platformlarda kullanılan dil(ler)i akıcı bir şekilde konuşabilmeli, yerel dil ve kültürel bağlamlara aşina olmalı, değerlendirilmeli, incelenmeli ve psikolojik olarak desteklenmelidir. Platformlar ayrıca, içerik moderatörlerinin isteyken şiddet içeren veya rahatsız edici içeriğe tekrar tekrar maruz kalmalarından kaynaklanan zararı en aza indirmek için iyi finanse edilen ve iyi personel istihdam edilen destek programlarını uygulamaya koymalıdır. İstihdam edilen insan moderatörlerin sayısı, ilgilenmeleri beklenen içeriğin karmaşıklığına ve hacmine uygun olmalıdır.

102. Platformlar ayrıca, özellikle platformun kendisinin çok az yerel bilgiye sahip olduğu ülke veya bölgelerde, karar vermelerine yardımcı olmaları için üçüncü taraf içerik moderasyon hizmeti sağlayıcıları, dış kuruluşlar veya uzmanlarla ortaklık kurup kurmadıkları konusunda da açık olmalıdır. Bunu yaparken platformlar her zaman gerekli özeni göstermeli ve güvenliklerinin risk altında olduğu durumlarda ortaklarını ifşa etmekten kaçınmalıdır.

İçerik moderasyonu ve küratörlüğü için otomatik sistemlerin kullanılması

103. Uygun olduğu hallerde, dijital platformlar, içerik moderasyonu, küratörlüğü ve tavsiye mekanizmaları için kullanılan otomatik ve insani araçların hassasiyetleri, doğrulukları ve farklı içerik türleri, diller, kültürler ve bağlamlar arasında olası önyargı veya ayrımcılık açısından düzenli dış denetimler yaptırmalı ve bağlayıcı takip adımları atmalıdır; ayrıca dilsel

³⁷ Uygulanan tedbirler her zaman korumayı amaçladıkları meşru hedefle orantılı olmalıdır. İçeriğin kaldırılması ve yayından kaldırılması ve hesabın askıya alınması veya engellenmesi mümkün olan en son çare olmalı ve en son durumlarda en son araç olarak kullanılmalıdır.

kapasitelerini ve yetki alanları arasında tutarlı kullanımlarını gözden geçirmelidirler. Paragraf 87’de belirtildiği üzere, reklam sistemlerinin insan hakları, kültürel çeşitlilik ve toplumsal cinsiyet eşitliği üzerindeki etkilerine ilişkin düzenli bağımsız değerlendirmeler de yaptırılmalıdır. Bu incelemelerin sonuçları kamuoyuna açıklanmalıdır.³⁸

104. Dijital platformlar, platform hizmetlerinin tasarımının herhangi bir yönünün, uluslararası insan hakları hukuku ve standartları kapsamında izin verilebilir şekilde kısıtlanabilecek içeriğin güçlendirilmesine neden olabileceği durumlarda, bu Kılavuz İlkelerin hükümleri doğrultusunda gerekli önlemleri almak için sistem ve süreçlere sahip olmalıdır.

105. Platformlar ayrıca, hem insan hem de otomatik araçlar dâhil olmak üzere kürasyon ve tavsiye sistemlerinin, uluslararası insan hakları hukuku ve standartları kapsamında izin verilebilir şekilde kısıtlanabilecek içeriği güçlendirmemesini sağlamalıdır.

106. Platformlar ayrıca uluslararası insan hakları hukuku ve standartları kapsamında izin verilebilir şekilde kısıtlanabilecek içeriklerin otomatik küratörlük veya tavsiye mekanizmaları tarafından sırf bu mekanizmaların dilsel sınırlamaları nedeniyle güçlendirilmemesini sağlamalıdır.

107. Dijital platformlar, bu tür araçların veri toplama, hedefli reklamcılık ve sanatsal ve seçimle ilgili içerikler de dâhil olmak üzere içeriğin ifşa edilmesi, sınıflandırılması ve/veya kaldırılmasını ne ölçüde etkilediği de dâhil olmak üzere otomatik sistemlerin kullanımı ve etkisi hakkında yönetim sistemine açıklama yapabilmelidir.

108. Dijital platformlar kullanıcılara içerik düzenleme ve denetleme sistemlerini ayarlama seçenekleri sunmalıdır. Kullanıcılara gördükleri içeriği kontrol etme imkanı verilmeli ve trend konularla ilgili farklı kaynaklara ve bakış açılarına nasıl erişebileceklerini kolayca anlayabilmelidir. Platformların ayrıca kullanıcılara kişisel verilerin toplanmasını ve içerik önerenlerin açık veya çıkarılan tercihlere ne ölçüde yanıt verdiğini yönetme seçenekleri sunması gerekebilir.

109. Dijital platformlar, doğrudan çocuklardan elde edilen/dolaylı olarak elde edilen veya başka kaynaklardan çocuklar hakkında çıkarılan kişisel verileri profillemeye için kullanmamalıdır.

³⁸ Seçeneklerden biri, bağımsız denetim ve değerlendirmelerin küresel standartlara uygun olarak yapılması ve ideal olarak bağımsız bir kuruluş tarafından doğrulanması, böylece düzenleyici düzenlemeden bağımsız olarak aynı raporları kullanabilmeleridir.

Uyarı

110. Dijital platformlar, içerikleri kaldırıldığında bunun nedeni hakkında kullanıcıları bilgilendirmelidir. Bu, kullanıcıların içeriklerine yönelik bu işlemin neden yapıldığını, kullanılan yöntemi (otomatik yollarla veya insan incelemesinden sonra) ve hangi platform kuralları uyarınca işlem yapıldığını anlamalarını sağlayacaktır. Dijital platformlar ayrıca kullanıcıların bu tür kararlara itiraz edebilmelerini sağlayan süreçlere de sahip olmalıdır (bkz. 125-28. paragraflar). Bu hüküm, işletmenin büyüklüğüne ve kullanıcıların eylemlere itiraz edebilmeleri için etkili telafi prosedürlerinin bulunma derecesine göre değişiklik gösterebilir.

İlke 3. Platformlar şeffaftır

111. Dijital platformlar, şeffaflık ve açıklanabilirlik ilkelerine nasıl bağlı kaldıklarını ve hizmet şartları ve topluluk standartlarına göre nasıl performans gösterdiklerini düzenli olarak kamuoyuna ve yönetim sistemine rapor etmelidir. Buna, hükümetin bilgi veya içerik kaldırma taleplerine verdikleri yanıtlar da dâhildir.³⁹ Bu hükmün uygulanmasının, daha küçük şirketler ve yeni kurulan şirketler üzerindeki yükü sınırlamak için şirket büyüklüğüne göre pratikte değişiklik göstermesi gerekebilir.

112. Şeffaflık anlamlı olmalıdır. Sağlanan bilgiler mümkün olduğunca açık ve öz, gerektiği kadar da detaylı ve karmaşık olmalıdır. Şeffaflık sadece yasal metinlerin veya veri dökümünün sağlanması değil, paydaşlara bilinçli kararlar almaları için ihtiyaç duydukları bilgilerin sağlanmasıdır.

113. Bu Kılavuz İlkelerde sunulan şeffaflık standartları, herhangi bir yönetim sistemi kapsamındaki tüm şirketler tarafından karşılanması gereken asgari standartlar olarak kabul edilebilir.

Anlamlı şeffaflık

114. Dijital platformların şeffaflık mekanizmalarının etkinliği, anlamlı şeffaflık için sağlanan bilgilerin amacına hizmet edip etmediğini belirlemek için nitel ve ampirik nicel

³⁹ Dijital platformlar için şeffaflığa ilişkin rehberlik UNESCO tarafından Letting the Sun Shine In (Güneşin İçeri Girmesine İzin Vermek) adlı kitapta ortaya konan 26 üst düzey ilkede bulunabilir: Dijital Çağda Şeffaflık ve Hesap Verebilirlik. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000377231>.

değerlendirmeler yoluyla uluslararası standartlara göre bağımsız olarak değerlendirilmelidir. Raporlar düzenli olarak kamuya açık hale getirilmelidir.

115. Dijital platformlar, insan hakları ve yasal süreç hususlarının içerik moderasyonu ve küratörlüğü politika ve uygulamalarının tüm aşamalarına entegre edilmesini nasıl sağladıklarını özetleyen bilgiler yayınlamalıdır. Kamuya açık bu bilgiler şunları içermelidir:

Dijital platformların hizmet şartlarına ilişkin şeffaflık

a. Platformların hizmet şartlarında belirtilen, örneğin yasaklı içerik veya kullanıcı listeleri de dâhil olmak üzere, içeriği denetlemek ve düzenlemek için kullanılan her türlü önlem sağlanmalıdır.

b. Hizmet şartlarını uygulamak ve kullanıcılara yaptırım uygulamak için kullanılan süreçlerin yanı sıra içeriğin kaldırılması, kısıtlanması veya tanıtımına ilişkin resmi talepler/istekler hakkında her türlü bilgi sağlanmalıdır.

c. Hizmet koşullarının kullanımıyla ilgili olarak uygulanan kısıtlamaların arkasındaki nedenlere ilişkin bilgiler, hizmet koşullarında kolay erişilebilir bir formatta kamuya açık olmalıdır.

d. Yasak olarak değerlendirilen veya dijital platformun hizmet şartları kapsamında aleyhine hareket edeceği içerik türleri ve dijital platformun bir kullanıcının hesabını kalıcı veya geçici olarak askıya alacağı koşullar da dahil olmak üzere alınan önlemler hakkında bilgiler sağlanmalıdır.

İçerik moderasyonu ve küratörlüğü politikaları ve uygulamalarının uygulanmasına ilişkin şeffaflık

e. Otomatik araçlar ve insan incelemesi de dâhil olmak üzere içeriğin nasıl denetlendiği ve düzenlendiğinin yanı sıra hizmet şartları veya hükümet talepleri/istekleri uyarınca kaldırılan veya engellenen içerikler olmalıdır. Bu, sistemlerin ürettiği fiili sonuçlar, neticeler ve etkiler hakkında nicel ve nitel bilgileri içermelidir.

f. Herhangi bir içerik değiştirme ve düzeltme politikası değişikliği kullanıcılara erişilebilir formatlarda periyodik olarak iletilmelidir.

g. Otomatik araçların inceleme sürecindeki rolünün belirtilmesi ve otomatik araçların bu amaçları yerine getirmedeki faydaları ve sınırlamalarına ilişkin göstergeler de dâhil olmak üzere, içerik denetimi ve küratörlüğü amacıyla otomatik araçların her türlü kullanımı olmalıdır.

h. Özellikle gazetecilik, sanatsal ve kültürel içerik ve fikri mülkiyet hakları da dâhil olmak üzere kamu yararını ilgilendiren konularla ilgili olarak ifade özgürlüğünü ve bilgiye ve çeşitli kültürel içeriğe erişimi korumak için - hükümet taleplerine yanıt vermek de dâhil olmak üzere - içerik moderasyonu ve küratörlüğü ile ilgili olarak uygulanan tüm güvenceler olmalıdır.

i. İstihdam edilen veya taşeron olarak kullanılan insan moderatörlerin sayısı ve yerel dil(ler) ve yerel bağlamdaki uzmanlıklarının niteliği hakkında bilgi ve kurum içi personel veya geçici personel olup olmadıkları bilgilerini içermelidir.

j. Kişisel verilerin nasıl toplandığı, kullanıldığı, ifşa edildiği, saklandığı ve paylaşıldığı ve içerik denetimi ve iyileştirme amacıyla algoritmik kararlar almak için hangi kişisel ve hassas verilerin kullanıldığı da dâhil olmak üzere kullanıcıların kişisel verilerinin nasıl işlendiği bilgilerini içermelidir. Bu aynı zamanda kişisel verilerin diğer kuruluşlarla nasıl paylaşıldığını ve platformun örneğin kullanıcı profili oluşturma veya dijital ekosistemin diğer bölümleriyle birlikte çalışabilirlik yoluyla dolaylı olarak hangi kişisel verileri elde ettiğini de içerir.

Kullanıcı şikayet mekanizmalarına ilişkin şeffaflık

k. İçeriğin kaldırılması, engellenmesi veya engellenmesinin reddedilmesi ile ilgili itirazlara ilişkin bilgiler ve kullanıcıların şikayet sürecine nasıl erişebilecekleri bilgilerini içermelidir. Bu bilgiler, alınan, işleme konulan, kabul edilen ve reddedilen itirazlar ve bu tür itirazların sonuçları hakkında nicel ve nitel bilgileri ve Devlet yetkililerinden alınan şikâyetler ve alınan önlemler hakkında bilgileri de içermelidir.

Dijital platformların reklam uygulamalarında şeffaflık

l. İş modellerinin bir parçası olarak reklamları kullanan dijital platformlar için, siyasi reklamlar ve kamu yararını ilgilendiren reklamlar hakkındaki bilgiler, yazar ve reklamlar için ödeme yapanlar da dâhil olmak üzere, çevrim içi olarak herkesin erişimine açık bir kütüphanede saklanmalıdır.

m. Reklam ve veri toplama uygulamaları ve reklam sistemlerinin insan hakları ve toplumsal cinsiyet etki değerlendirmesinin sonuçları.

n. Bireylerin kendilerine belirli bir reklamın hangi temelde gösterildiğini anlamalarını sağlayan bilgiler.

o. Yalnızca makineler tarafından üretilen içerik bu şekilde etiketlenmelidir.

Araştırma amaçlı veri erişimi

116. Dijital platformlar, dijital platformların etkilerini anlamak için gerekli olan kişisel olmayan verilere ve takma adlara sahip verilere, onaylanmış araştırmacıların erişimini sağlamalıdır. Bu veriler, talep üzerine ve sürekli olarak, uygulama programlama arayüzleri (API'ler) veya söz konusu verilerin analiz edilmesine olanak tanıyan diğer açık ve erişilebilir teknik çözümler gibi otomatik yollarla kullanıma sunulmalıdır.

117. Dijital platformların, kamu yararının söz konusu olduğu ve erişimin belirli bir bağlamda orantılı ve gerekli olduğu durumlarda gazeteci ve savunucu gruplara kişisel olmayan verilere erişim sağlaması beklenmektedir. Kullanıcıların mahremiyetini ve kişisel verilerini korumak için, veri kümelerinin paylaşılmadan önce kimliksizleştirme ve örnekleme dâhil olmak üzere farklı önlemlerle anonimleştirilmesinin yanı sıra işletmelerin özel bilgilerinin, ticari sırlarını ve ticari gizliliğe saygı gösterilmesini sağlamak gibi ek güvenceler olmalıdır.

118. Platformlar veri erişimi için güvenilir arayüzler oluşturmalı, cinsiyet ve diğer ilgili kesişen faktörlere (ırk, etnik köken, yaş, sosyoekonomik durum, engellilik vb. gibi) dayalı olarak ayrıştırılmış veriler sağlamalıdır. Yönetişim sistemi, araştırma amaçları için neyin yararlı, orantılı ve makul olduğunu belirlemelidir.

İlke 4. Platformlar bilgi ve araçları kullanıcıların kullanımına sunar

Dil ve erişilebilirlik

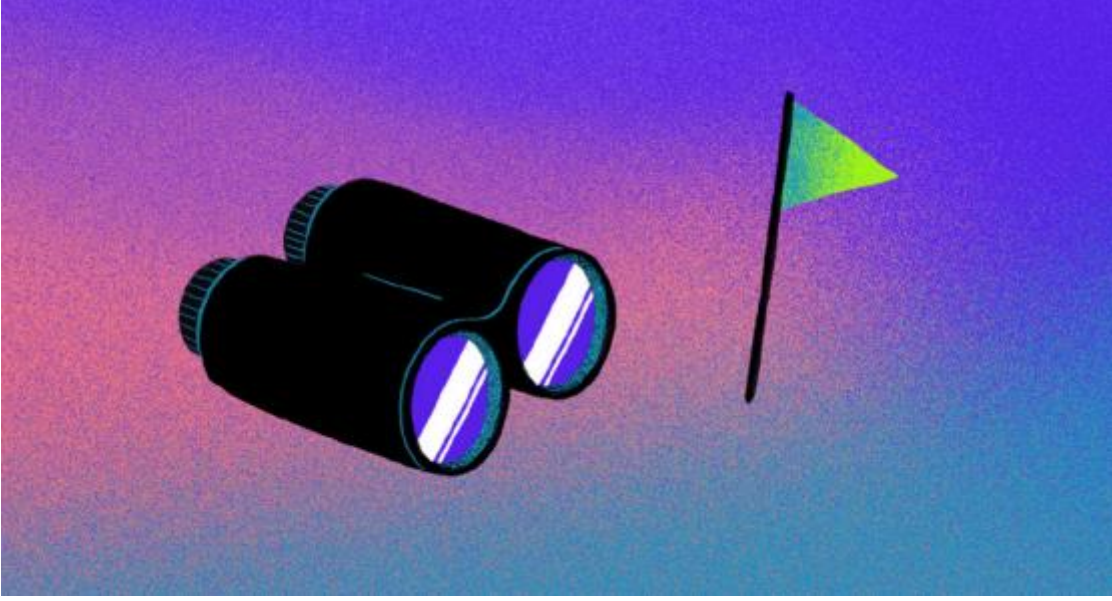
119. Platformlar, faaliyet gösterdikleri her ülkenin resmî ve birincil dillerinde tam hizmet şartlarına sahip olmalı, kullanıcılara kendi dillerinde yanıt verebildiklerinden ve şikâyetlerini eşit şekilde işleme koyabildiklerinden emin olmalı ve kullanıcının dilindeki içeriği denetleme ve düzenleme kapasitesine sahip olmalıdır. Daha fazla dil erişilebilirliği sağlamak için otomatik dil çevirmenleri kullanılabilir, ancak teknik sınırlamaları nedeniyle doğrulukları izlenmelidir.

120. Platformlar raporların, bildirimlerin ve itiraz süreçlerinin kullanıcının hizmetle etkileşime girdiği dilde mevcut olmasını sağlamalıdır.

121. Dijital platformların çocuklar tarafından erişilmesi muhtemel olduğu durumlarda, tüm çocukların bilgiye eşit ve etkili erişimini sağlamalı ve ifade özgürlükleri ile mahremiyetlerinin korunmasını temin etmelidir.⁴⁰ Hizmet şartları ve topluluk standartları çocukların yaşına uygun bir dilde sunulmalı ve uygun olduğu hallerde farklı çocuk gruplarının bakış açısıyla oluşturulmalıdır; bir önceki bölümde belirtildiği üzere, bilgiye eşit düzeyde erişimden yararlanmalarını sağlamak için engelli çocukların ihtiyaçlarına özel dikkat gösterilmelidir.

⁴⁰ OHCHR. 2021. "Dijital ortama ilişkin çocuk hakları hakkında 25 (2021) sayılı genel yorum." <https://www.ohchr.org/en/documents/general-comments-and-recommendations/general-comment-no-25-2021-childrens-rights-relation>.

122. Engelli kişilerin hakları her zaman göz önünde bulundurulmalı, platformla etkileşime geçme ve platformla ilgili şikâyetle bulunma yollarına özellikle dikkat edilmelidir. Platformların, hizmet şartları, raporlar, bildirimler ve itirazlarla ilgili bilgileri erişilebilir kılmak için gerekli düzenlemeleri yapmaları beklenmektedir.

İlke 5. Platformlar ilgili paydaşlara karşı sorumludur

Kullanıcı raporlama

123. Platformlar, potansiyel politika ihlallerini bildirebilmeleri için kullanıcılara ve kullanıcı olmayanlara veya onların çıkarlarını temsil eden üçüncü taraflara yönelik raporlama mekanizmaları oluşturmalıdır. Kırılganlık ve marjinalleşme durumundaki grupların üyeleri için etkili ve erişilebilir şikâyet mekanizmaları mevcut olmalıdır. Dijital platformlar, kullanıcı şikâyetlerine yanıt verirken yerel bağlamsal koşulları anlayabilecek ve kültüre duyarlı bir sistem tasarımı sağlayabilecek araçlara da sahip olmalıdır. Çocuklar için hızlı ve kolay kullanım için tasarlanmış özel raporlama mekanizmaları oluşturulmalıdır.

124. Kullanıcı raporlama sistemi, kullanıcıları tehdit eden içerikle ilgili endişelere öncelik vermeli, hızlı yanıt verilmesini sağlamalı ve gerekirse belirli bir tırmanma kanalı veya raporlama aracı sağlamalıdır. Bu, cinsiyete dayalı şiddet ve taciz de dâhil olmak üzere insan hakları ihlalleri söz konusu olduğunda özellikle önemlidir.

125. Şirketler, koordine edilmiş gerçek dışı davranışlar yoluyla raporlama sisteminin kötüye kullanılmasını önlemek için çaba göstermelidir.

Kullanıcı itirazı ve telafi

126. Kullanıcıların (ve belirli bir içerikten etkilenmeleri halinde kullanıcı olmayanların) endişelerini dile getirmelerine ve uygun telafiyi güvence altına almalarına olanak tanıyan etkili platform içi ve harici kullanıcı telafi mekanizmaları mevcut olmalıdır. Bu, şikâyetler için kendi yerel dillerinde açık, kolay erişilebilir, tercih edilen, güvenilir⁴¹ ve anlaşılabilir bir raporlama kanalını içermeli ve kullanıcılar itirazlarının sonucu hakkında bilgilendirilmelidir.

127. İtiraz mekanizması, etkili şikâyet mekanizmaları için BM İş Dünyası ve İnsan Hakları Rehber İlkelerinde belirtilen yedi ilkeyi takip etmelidir: meşruiyet, erişilebilirlik, öngörülebilirlik, eşitlik, şeffaflık, haklar, uyumluluk ve sürekli öğrenme.

128. Dijital platformlar, içerikleri kaldırıldığında, açıkça etiketlendiğinde, yorumlar, yeniden paylaşım veya reklam ilişkilendirmesi açısından kısıtlandığında veya güçlendirme veya tavsiye (“organik/algortmik” güçlendirme ve tavsiyeden farklı olarak) açısından özel sınırlamalar getirildiğinde kullanıcıları bilgilendirmeli ve itiraz süreçlerini ve nedenlerini açıklamalıdır. Bu, kullanıcıların içerikleri üzerinde bu eylemin neden yapıldığını, kullanılan yöntemi (otomatik araçlar veya insan incelemesi) ve eylemin hangi platform kuralları altında yapıldığını anlamalarını sağlayacaktır. Platformlar ayrıca kullanıcıların bu tür kararlara itiraz etmesine ve uygun telafiyi aramasına da izin vermelidir.

129. Şirketler, itiraz ve telafi sistemlerinin koordine edilmiş gerçek dışı davranışlarla suistimal edilmemesini sağlamak için çalışmalıdır.

⁴¹ Kullanıcı güvenliğinin ve uluslararası insan hakları hukuku ve standartlarına uygunluğun sağlanması.

Bağlama özgü hükümler

Kırılganlık ve marjinalleşme durumundaki tüm bireylerin, -kadınların, kız çocuklarının, gazetecilerin, sanatçıların, insan hakları savunucularının, çevre savunucuların gibi- ifade özgürlüğünü kullanmaları ve bilgiye erişimleri nedeniyle risk altında olabilecek profesyonellerin haklarının korunması

130. Dijital platformlar, kadınlar ve kız çocukları, kırılganlık ve marjinalleşme durumundaki gruplardan kullanıcılar ve gazeteciler, sanatçılar, insan hakları savunucuları ve çevre savunucuları için yeterli özel korumaları yürürlüğe koymalıdır. Bunu başarmak için dijital platformlar şunları yapmalıdır

a. Kırılganlık ve ötekileştirme durumundaki gruplar, kadınlar ve kız çocukları ile gazeteciler, sanatçılar, insan hakları savunucuları ve çevre savunucularına yönelik sistemik riskleri tespit etmek ve bu riskleri azaltmak için politika ve uygulamaları düzenlemek amacıyla politikaları, moderasyon sistemleri ve algoritmik yaklaşımları da dâhil olmak üzere düzenli insan hakları ve toplumsal cinsiyet eşitliği etki değerlendirmeleri yapmalıdır.

b. Çevrim içi toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin veya yeni teknolojilerden kaynaklanan diğer şiddet eğilimlerinin algoritmik olarak güçlendirilmesinin tespit edilmesine yardımcı olmak amacıyla harici araştırmacılara platformların dâhili verilerine erişim sağlamak için gizliliği koruyan teknolojiyi kullanmalıdır.

- c. İçerik moderasyonu ve küratörlüğü için algoritmik çözümler geliştirmek üzere özel olarak eğitilmiş özel ve kapsayıcı mühendislik ekipleri oluşturmalıdır.
- d. Yeni teknolojilerdeki cinsiyet, kültürel ve diğer önyargıları ele almak için kapsayıcı yapılandırılmış topluluk geri bildirim mekanizmaları geliştirmeli ve başlatılmalıdır.
- e. Bağımsız haber yayıncılarına ve hizmetlerinde barındırılan gazetecilik içeriklerine yönelik sistem ve süreçlerinin insan hakları üzerindeki etkisi değerlendirilmelidir.
- f. Dijital platformlarda bağımsız haber kuruluşlarına eşit muamele edilmesi sağlanmalıdır.
- g. Habercilik kurallarının ve moderasyon mekanizmalarının olası kötüye kullanımına, özellikle de kırılganlık ve marjinalleşme durumundaki grupları, kadınları ve kız çocuklarını, gazetecileri, sanatçıları, insan hakları savunucularını ve çevre savunucularını sansürlemek için tasarlanmış kötü niyetli kötüye kullanımlara karşı koruma sağlayacak prosedürler oluşturmalıdır.

Seçim dürüstlüğü için özel tedbirler⁴²

131. Dijital platformlar, seçim bütünlüğünü koruyarak demokratik kurumları desteklemedeki rollerini kabul etmelidir. Büyük ulusal seçim etkinlikleri, önemli bölgesel seçimler veya anayasa referandumları (örneğin, başkanlık sisteminde yasama organı veya devlet başkanlığı için) öncesinde ve sırasında seçim döngüsünün bütünlüğü için özel bir risk değerlendirme süreci oluşturmalıdırlar.

132. Bu değerlendirmeler şeffaf olmalı, insan hakları durum tespiti ile uyumlu olmalı ve ilgili tüm seçim paydaşlarının katkılarıyla gerçekleştirilmelidir. Değerlendirmeler, tespit edilen risklerin azaltılmasına yönelik somut tedbirlerin uygulanabilmesi için seçim etkinliklerinden önce yapılmalıdır. Kadın seçmenlere, adaylara, aktivistlere, seçilmiş temsilcilere ve seçim yönetimi görevlilerine yönelik çevrim içi şiddetin arttığı göz önüne alındığında, değerlendirmeler toplumsal cinsiyet eşitliği yaklaşımını da içermelidir.

⁴² 42. Daha fazla bilgi için UNESCO'nun "Dijital zamanlarda seçimler: Seçim uygulayıcıları için bir rehber" (2022) [<https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000382102>] ve "BM Düşünce ve İfade Özgürlüğü Özel Raportörü, Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (AGİT) Medya Özgürlüğü Temsilcisi ve Amerikan Devletleri Örgütü (OAS) İfade Özgürlüğü Özel Raportörü'nün dijital çağda ifade özgürlüğü üzerine Ortak Deklarasyonu" (2020) https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Issues/Opinion/JointDeclarationDigitalAge_30April2020_EN.pdf

133. Dijital platformlar, kullanıcıların uluslararası insan hakları hukukuna uygun olarak her türlü bilgi ve fikre erişimini sağlamak için makul bir çaba göstermelidir. Özellikle, otomatik araçların seçimle ilgili içeriğe ve farklı bakış açılarına erişimi engellememesini sağlamalıdır.

134. Dijital platformlar, değerlendirmenin bir parçası olarak, siyasi reklamlara ilişkin ürünlerinin, politikalarının veya uygulamalarının adayların veya partilerin mesajlarını yayma kabiliyetlerini keyfi olarak sınırlandırıp sınırlandırmadığını gözden geçirmelidir.

135. Dijital platformlar, seçim döngüsü sırasında uluslararası insan hakları hukuku ve standartları kapsamında izin verilebilir şekilde kısıtlanabilecek içerikleri ele almak için makul bir çaba göstermelidir. Bağımsız doğruluk kontrolü, reklam arşivleri, kamu uyarıları ve diğer tedbirlerin teşvik edilmesi dikkate alınmalıdır. Her bir yargı alanının özel koşullarına göre ilgili resmî bağımsız düzenleyici kurumlarla etkileşim gerekli olabilir.

136. Dijital platformlar, ilgili olduğu ölçüde, kullandıkları otomatik araçların kullanımı ve pratikteki etkileri konusunda şeffaf olmalıdır; ancak bu araçların veri toplama, hedefli reklamcılık ve içeriğin, özellikle de seçimle ilgili içeriğin paylaşılması, sıralanması ve/veya kaldırılmasını etkilediği durumlar da dâhil olmak üzere, bu araçların hangi kodlama ile çalıştığına dair bilgi vermek zorunda değildir.

137. Dijital platformlar ayrıca, yönetici veya kullanıcılar/seçmenler tarafından endişelerin dile getirilmesi halinde bir iletişim yolu oluşturmak için seçim öncesinde ve sırasında ilgili tüm paydaşlarla ve yönetim sistemleriyle ilişki kurmalıdır. Her bir yargı alanının kendine özgü koşullarına göre ilgili resmî düzenleyici kurumlarla etkileşimi gerekli olabilir.

138. Seçim döngüsünü etkilemek üzere tasarlanmış reklamları kabul eden dijital platformlar, bu tür içerikleri siyasi reklamlar olarak açıkça tanımlamalıdır. Dijital platformların hizmet şartları, dijital platformun fon miktarı, fon sağlayan kuruluş ve reklamı yapılan kuruluş hakkında şeffaf olma sorumluluğu konusunda açık olmalı ve bu tür reklamlara tutarlı bir şekilde eşit içerik denetimi ve düzenleme kuralları uygulamalıdır.

139. Dijital platformlar, siyasi partilerin ve partileri temsil eden bireylerin paylaşımlarından para kazanma durumlarını takip etmelidir.

140. Platformlar, bu tür reklam/promosyonların hedeflediği belirli demografik özelliklere ilişkin bilgileri kamuya açıklamalıdır.

141. Platformlar bu reklamları ve finansmanla ilgili tüm bilgileri kamunun erişimine açık ve düzenli olarak güncellenen bir çevrim içi kütüphanede saklamalıdır.

Acil durumlarda, silahlı çatışmalarda ve krizlerde özel önlemler

142. Bir insan hakları güvencesi olarak, dijital platformlar krizleri, silahlı çatışma durumlarını ve halk sağlığı acil durumları da dâhil olmak üzere diğer acil durumları ele almak için insan hakları durum tespiti yapılmalıdır. Bu durum tespiti, şirketlerin operasyonlarının, ürünlerinin, hizmetlerinin ve reklam sistemlerinin kriz ve çatışma dinamikleri üzerindeki insan hakları etkisini analiz etmelidir.

143. Silahlı çatışmalar ve krizler sırasında platformlar aşağıdakileri yapmalıdır:

a. Çatışma ortamlarında içerik moderasyonunun ilgili dillerde ve yerel ve bölgesel bağlamlarda uzmanlığı birleştiren bir sağlam insan incelemesi içerdiğinden emin olmalıdır.

b. Doğruluk kontrolü teşvik edilmelidir.

c. Çatışmalardan etkilenen ve yüksek riskli bölgelerde faaliyet gösterenler de dâhil olmak üzere ilgili paydaşlarla anlamlı ve doğrudan etkileşim için kanallar oluşturmalıdır.

d. Güvenilir ortaklar, bağımsız medya kuruluşları ve diğer güvenilir işaretçilerle iş birliği geliştirilmelidir.

e. Bireylerin fiziksel güvenliğine yönelik yakın zararı tespit etmeye yardımcı olmak amacıyla acil durumlar için erken uyarı sistemleri ve net tırmanma sistemleri oluşturulmalıdır.

f. Silahlı çatışmayla bağlantılı zararlı içeriklerin internet ortamına aktarılmasını sınırlandıran ve takip eden polisiye tedbirler uygulanmalıdır.

g. İnsan hakları ihlalleri veya savaş suçlarına ilişkin tüm potansiyel kanıtlar muhafaza edilmeli ve uygun ulusal veya uluslararası hesap verebilirlik mekanizmalarına bu arşivlenmiş malzemeye erişim izni verilmelidir.

144. Risk değerlendirmeleri, dijital platformların, bazen toplumsal huzursuzluk veya kitlesel insan hakları ihlalleri bağlamında olduğu gibi, kullanıcılar tarafından eş zamanlı olarak çok sayıda eylem talebinde bulunduğu durumlar için süreçlere sahip olmasını gerektirebilir. Yönetişim sistemi, bu tür senaryolarda “artırılmış” insan hakları durum tespiti yapılması için BM kurumları ve uzmanlarının mevcut rehberliğini kabul etmelidir.

Sonuç

145. Dijital platformlar bireyleri ve toplumları iletişim kurmak, etkileşimde bulunmak ve öğrenmek için muazzam fırsatlarla güçlendirmiştir. Kırılganlık ve marjinalleşme durumundaki gruplar için büyük bir potansiyel sunmakta, iletişim alanlarını demokratikleştirmekte ve farklı seslerin birbiriyle etkileşime girmesi, duyulması ve görülmesi için fırsatlar sunmaktadır. Ancak bu platformların potansiyeli, kilit risklerin ele alınmasındaki öngörü eksikliği nedeniyle son yıllarda giderek aşınmıştır.

146. Kılavuz İlkelerin amacı, uluslararası insan hakları hukuku ve standartları kapsamında izin verilebilir şekilde kısıtlanabilecek içeriklerle ilgilenirken, dijital platform yönetiminde bilgiye erişim ve diğer insan hakları da dâhil olmak üzere ifade özgürlüğü hakkını korumaktır. Bunun bir uzantısı olarak, insan haklarına dayanan dijital platform yönetimi kültürel çeşitliliği, kültürel ifadeyi ve kültürel çeşitliliğe sahip içeriği daha da teşvik edecektir.⁴³ Kılavuz İlkeler insan haklarına saygılı bir yönetim sisteminin ana hatlarını çizmekte ve içerik denetimi ve küratörlüğü için risk azaltma ve sistem temelli süreçleri teşvik etmektedir. Bu Kılavuz İlkeler, dijital platformlarda ifade özgürlüğünü ve bilgiye erişimi etkileyen tüm yönetim sistemlerinde takip edilmesi gereken kapsayıcı ilkeleri vurgulamaktadır. Söz konusu düzenlemeler bu

⁴³ UNESCO 2005 Kültürel İfadelerin Çeşitliliğinin Korunması ve Geliştirilmesi Sözleşmesi, madde 1 ve 4. Sözleşme kapsamında "kültürel içerik", kültürel kimliklerden kaynaklanan veya bunları ifade eden sembolik anlam, sanatsal boyut ve kültürel değerleri ifade etmektedir. Ayrıca, "kültürel ifadeler" bireylerin, grupların ve toplumların yaratıcılığında kaynaklanan ve kültürel içeriğe sahip olan ifadelerdir.

Kılavuz İlkelerde belirlenen hükümlerle uyumlu olduğu sürece, özel düzenleyici düzenlemeden ve tematik odaktan bağımsız olmalıdır.

147. Kılavuz İlkeler, Eylül 2022’de başlayan çok paydaşlı bir istişare süreci sonucunda oluşturulmuştur. Mevcut Kılavuz İlkeler, UNESCO’nun üç açık istişare⁴⁴ aracılığıyla 10.000’den fazla yorumla birlikte 1.540’tan fazla başvuru aldığı kapsamlı bir istişare sürecinin sonucudur. Bu sürece 134 ülkeden farklı paydaş grupları katılmıştır. Bu, UNESCO tarafından şimdiye kadar yürütülen en büyük ve en açık istişare çalışmalarından birini temsil etmektedir.

148. İfade özgürlüğünün, bilgiye ve çeşitli kültürel içeriğe erişimin ve dijital ortamdaki diğer tüm insan haklarının korunması amacıyla, Kılavuz İlkelerin nasıl işlevsel hale getirileceği ve bir savunuculuk aracı olarak nasıl kullanılacağı konusunda daha fazla tartışma yapılacaktır.

⁴⁴ Üç açık istişare toplantısı Aralık 2022 ile Ocak 2023 arasında; Şubat ile Mart 2023 arasında ve Nisan ile Haziran 2023 arasında gerçekleştirilmiştir.

Ekler

Kaynakça

Birleşmiş Milletler İş Dünyası ve İnsan Hakları Rehber İlkeleri. (2011)

https://www.ohchr.org/sites/default/files/documents/publicationsguidingprinciplesbusinesshr_en.pdf

Ayrımcılığa, düşmanlığa veya şiddete teşvik teşkil eden ulusal, ırksal veya dini nefretin savunulmasının yasaklanmasına ilişkin Rabat Eylem Planı. (2012)

<https://www.ohchr.org/en/documents/outcome-documents/rabat-plan-action>

BM Düşünce ve İfade Özgürlüğü Özel Raportörü: “Çevrim içi içerik moderasyonuna insan hakları yaklaşımı.” (2018)

https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Issues/Expression/Factsheet_2.pdf

BM Çocuk Hakları Komitesi: “Dijital ortama ilişkin çocuk hakları hakkında 25 (2021) sayılı genel yorum.” (2021)

<https://www.ohchr.org/en/documents/general-comments-and-recommendations/general-comment-no-25-2021-childrens-rights-relation>

BM Genel Sekreteri raporu: “İnsan hakları ve temel özgürlüklerin geliştirilmesi ve korunması için dezenformasyonla mücadele.” (2022)

<https://www.ohchr.org/sites/default/files/2022-03/NV-disinformation.pdf>

BM Düşünce ve İfade Özgürlüğü Hakkının Geliştirilmesi ve Korunması Özel Raportörü: “A/77/288: Silahlı çatışmalar sırasında dezenformasyon ve düşünce ve ifade özgürlüğü.” (2022)

<https://www.ohchr.org/en/documents/thematic-reports/a77288-disinformation-and-freedom-opinion-and-expression-during-armed>

BM Genel Sekreteri'nin “Ortak Gündemimiz - Politika Özeti 8: Dijital Platformlarda Bilgi Bütünlüğü.” (2023)

<https://www.un.org/sites/un2.un.org/files/our-common-agenda-policy-brief-information-integrity-en.pdf>

BM Genel Sekreteri'nin “Ortak Gündemimiz - Politika Özeti 5: Küresel Dijital İlkeler Sözleşmesi” (2023)

<https://indonesia.un.org/sites/default/files/2023-07/our-common-agenda-policy-brief-gobal-digi-compact-en.pdf>

UNESCO

Puddephatt, A. 2021. “Gün ışığının içeri girmesine izin vermek: Dijital çağda şeffaflık ve hesap verebilirlik.” Paris: UNESCO.

<https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000377231>

UNESCO. 2021. “İfade Özgürlüğünün Meşru Sınırları: Üç Parçalı Test.” [video]
<https://www.youtube.com/watch?v=Wg8fVtHPDag>

Terminolojiye ilişkin referanslar

Cinsiyete dayalı şiddeti teşvik eden veya tasvir eden içerik

BM İnsan Hakları Konseyi. 2018. “Kadına yönelik şiddet, nedenleri ve sonuçları Özel Raportörünün insan hakları perspektifinden kadınlara ve kız çocuklarına yönelik çevrim içi şiddete ilişkin raporu.”

<https://daccess-ods.un.org/access.nsf/Get?OpenAgent&DS=A/HRC/38/47&Lang=E>

OHCHR. 2021. “Düşünce ve ifade özgürlüğünün geliştirilmesi ve korunmasına ilişkin Özel Raportör Irene Khan'ın açıklaması.”

<https://www.ohchr.org/en/statements/2022/02/statement-irene-khan-special-rapporteur-promotion-and-protection-freedom-opinion>

Kültürel çeşitlilik

“Kültürel çeşitlilik”, grupların ve toplumların kültürlerinin ifade bulduğu çok çeşitli yolları ifade eder. Bu ifadeler gruplar ve toplumlar içinde ve arasında aktarılır. Kültürel çeşitlilik, yalnızca insanlığın kültürel mirasının ifade edildiği, çoğaltıldığı ve kültürel ifadelerin çeşitliliği yoluyla aktarıldığı çeşitli yollarla değil, aynı zamanda kullanılan araçlar ve teknolojiler ne olursa olsun, çeşitli sanatsal yaratım, üretim, yayma, dağıtım ve keyif alma biçimleriyle de ortaya çıkar.

UNESCO. 2005. 2005 Kültürel İfadelerin Çeşitliliğinin Korunması ve Geliştirilmesi Sözleşmesi. Paris: UNESCO.

<https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000246264?posInSet=1&queryId=85dde93e-9ef6-402b-bc9f-452e6a399382>

Dezenformasyon ve yanlış bilgilendirme

“Dezenformasyon ve düşünce ve ifade özgürlüğü.” Düşünce ve İfade Özgürlüğü Hakkının Geliştirilmesi ve Korunması Özel Raportörünün Raporu, Irene Khan.

<https://digitallibrary.un.org/record/3925306?ln=en>

Nefret söylemi

BM. 2019. “Nefret Söylemine İlişkin BM Stratejisi ve Eylem Planı.”

<https://www.un.org/en/genocideprevention/hate-speech-strategy.shtml>

Bağımsız düzenleyici

Bağımsız bir düzenleyici kurumun yetki ve sorumlulukları bir kamu hukuku belgesinde belirtilir ve kendi kaynaklarını yönetme yetkisine sahiptir; üyeleri bağımsız bir şekilde atanır ve haksız yere görevden alınmaya karşı kanunla korunur. Bu durumda, düzenleyici kurumun kararları başka herhangi bir devlet kurumunun ön onayı olmadan alınır ve bir mahkeme veya önceden kurulmuş bir temyiz kurulu dışında hiçbir kurum düzenleyici kurumun kararlarını geçersiz kılamaz. Karar alma bağımsızlığı için kurumsal yapı taşları kurumsal bağımsızlık (mevcut bakanlık ve dairelerden örgütsel olarak ayrı), mali bağımsızlık (tahsis edilmiş, güvenli ve yeterli bir finansman kaynağı) ve yönetim bağımsızlığıdır (iç yönetimde özerklik ve haklı bir neden olmaksızın işten çıkarılmaya karşı koruma).

Salomon, E. 2016. Yayın Yönetmeliği için Kılavuz İlkeler. Paris: UNESCO.

<https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000144292>

Brown, A., J. Stern, B. Tenenbaum ve D. Gencer. 2006. Altyapı Düzenleme Sistemlerinin Değerlendirilmesi için El Kitabı. Washington, DC: Dünya Bankası Grubu.

<http://elibrary.worldbank.org/doi/book/10.1596/978-0-8213-6579-3>

Düzenleyici

Özel bir aktörü denetleyen, izleyen ve hesap soran bir organ.

Dijital Platformların Yönetişimine İlişkin Kılavuz İlkeler

Çok paydaşlı bir yaklaşımla ifade özgürlüğünün ve bilgiye erişimin korunması

Kapsamlı istişareler sonucunda hazırlanan bu Kılavuz İlkeler, dijital platformların yönetişimi bağlamında ifade özgürlüğü ve bilgiye erişim hakkını korumayı amaçlamaktadır. Devletlerin ve dijital platformların insan hakları yükümlülüklerini yerine getirmeleri için temel sorumlulukları özetleyen ve hükümetler arası kuruluşlar, sivil toplum, medya, akademi, teknik topluluk ve diğer paydaşlar için rolleri tanımlayan çok paydaşlı bir yaklaşım sunmaktadır

<https://www.unesco.org/en/internet-trust/guidelines>

internetconference@unesco.org

